

Сима Лукин Лазић

ДВИЈЕ ОСКОРУШЕ

Пешић и синови

Београд 1997

УРЕДНИК ВЕСНА ПЕШИЋ

ИЛУСТРАЦИЈА НА ПОЛЕЋИНИ КЊИГЕ:

АСКАНИО ПОПОВИЋ: СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ

© Copyright ПЕШИЋ И СИНОВИ БЕОГРАД
ДУШАНОВА, 25 ТЕЛ/ФАКС: 183-666

САДРЖАЈ:

- Драгољуб П. Антић: Сима Лукин Лазић Обилић изгубљеног боја са германском историјском школом
Кратка биографија Симе Лукиног Лазића
Изучавање историје Срба крајем XIX века
Пораз српске аутохтонистичке школе
Бој Симе Лукиног Лазића
Нови аргументи у корист аутохтонистичке српске школе у историјској науци
- СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ: РИЈЕЧ ДВИЈЕ (предговор "Краткој повјесници Срба", одломак, приредио Миодраг Б. Платиша)
- СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ; ДВИЈЕ ОСКОРУШЕ - Једна мени, друга њему
- МОЈА ОСКОРУША
Искрена исповјест искреној Србадији
- ЊЕГОВА ОСКОРУША
Илити "Радосна појава" на утјеху "Једне жалосне појаве" господин Станојеве

Србине Србаковићу

СИМА ЛУКИН ЛАЗИЋ

Обилић изгубљеног боја са германском

школом у изучавању историје

После готово читавог века, последњих година се из заборавља враћају дела српских и словенских историчара, припадника тзв. аутохтонистичке српске или (пан)словенске школе у изучавању историје, у којима се порекло и историја српског народа приказује у сасвим другачијем светлу од данас уобичајеног, чиме се многе савремене неправде према српском народу логично повезују са догађајима из минулих векова. Један од изразитих заговорника ове школе био је Сима Лукин Лазич, чије кратко полемичко дело "Двије оскоруше" на најбољи начин осликава последњу фазу неколико деценија дуге борбе са бечко-берлинском германском (или "нордијском") школом¹, која се почетком XX века завршава потпуном победом германске школе и легализацијом фалсификата, којима се Срби и остали Словени свде на ниво уљеза у својој постојбини.

¹ Александар М. Петровић: "Кратка археографија Срба - Срби према списима старих повесница", Словенски институт, Нови Сад, 1994.

Да би се ово мало Лазичево дело разумело у данашњим условима, потребно је увести читаоца у време када је оно настало и упознати га са великом борбом између двеју историјских школа (како Лазич каже – "мода") у којој је написано на хиљаде студија и полемика. По завршетку ове борбе у изучавању историје словенских народа наступио је "стабилан" период у коме су постепено нестале све полемике и дилеме, али је нестало и трагање за коренима словенске цивилизације и прихваћена је ништавна улога која је Србима и осталим Словенима додељена правилима које је диктирао победник.

Кратка биографија Симе Лукиног Лазича

Сима Лукин Лазич² је рођен 15. августа 1863. године у Босанском Броду у трговачкој породици. Због рада против турских власти, његов отац је пребеглао у Србију. Млади Лазич се школовао у основној школи у Шапцу и у гимназији у Београду, где 1876. године завршава трећи разред. Иако још веома млад, подстакнут родољубљем бежи од куће и пријављује се у добровољце у српско-турском рату, али је одбијен због болести. Потом напушта школу и постаје глумац у разним путујућим дружинама. У периоду 1886. - 1889. године глумио у Српском народном позоришту у Новом Саду.

² "Лексикон писаца Југославије", књига 3, с. 620, Матица Српска, Н. Сад, 1987.

Сима Лукин Лазич коначио проналази свој пут 1889. године, када почиње да се бави новинарством и књижевношћу, где даје своје најзапаженије резултате. Живео је у Београду и Загребу, објављујући новинске текстове, национално-политичке чланке, популарно историјске, књижевне, хумористичко-сатиричне, памфлетске и друге радове у стиховима и у прози, Сарађивао је у у листовима и часописима: "Одјек", "Србобран", "Позориште", "Невен", "Стармали", "Бранково коло", "Геца", "Бич", "Врач погађач", "Србобран". Уређивао је загребачки "Србобран" (1891. -1893.) и хумористичко-сатиричне листове "Бич" (1889.-1890.) и "Врач погађач" (1896.-1904.).

Сима Лукин Лазич је објавио следећа дела: политично разматрање у стиховима "Српско-бугарски рат", Сисак 1885.; најважније дело - историјску расправу "Срби у давнини", Загреб 1894., коме је претходила "Кратка повјесница Срба од постања Српства до данас", објављивана

1894. у "Србобрану" (издата као посебна књига у Загребу 1895.); полемику "Двије оскоруше, једна мени, друга њему", Загреб 1895.; биографски спис "Србин од Србина", Загреб 1895. и сатиричну поезију "Дивљи човјек", Загреб 1901. године.

Сима Лукин Лазић се оженио 1899. године књижевницом Зорком Милетић, ћерком Стевана, а синовицом Светозара Милетића, па је од 1902. године живео у Новом Саду. Слабо здравље га је пратило током читавог живота, који је прерано окончао 19. јула 1904. године у Рајићу у Славонији.

Изучавање историје Срба крајем XIX века

У време када је Сима Лукин Лазић у свом кратком, али изузетно плодном, новинарском и књижевном раду проучио обимну грађу за изучавање српске историје и створио своја дела, у Европи је увелико почела да узима маха берлинско-бечка историјска школа (германска, или нордијска школа), која је под маском "критичког разматрања" елиминисала из разматрања све податке из античких и средњовековних писаних извора који јој нису одговарали³.

³ Илија М. Живанчевић: "Новом поколењу", Штампарски завод "Орао", Београд, 1934.

Најстарији писани словенски извори су тако проглашени за ненаучно, за производ "националне романтике" или "националне искомплексираности", па су третирани као "непоуздани" или "нетачни". Током наредних деценија ови извори су систематски били потиснути у заборав и на свако њихово ново разматрање би се хорски грактало да се ради о "научно одбаченом приступу".

Данас у историјској науци владају нека стабилна мишљења, формирана пре стотинак година, после свеопштег прихватања принципа германске школе. Према овим мишљењима, романски народи су добили улогу неке врсте настављача културе Римског царства, германски народи улогу ствараоца модерне Европе (уз неоправдано признату аутохтоност у Северној, Средњој и Западној Европи), док су Словени потиснути у запећак историје. Бројна имена, којима су стари аутори називали Словене, протумачена су као имена посебних народа, који су се на волшебан начин смењивали на данашњем словенском простору. Прапостојбина Словена се смешта по правилу у недефинисане области "иза Карпата", мочваре Источне Европе и црноморске степе. Без икаквих аргумената се Словенима приписује истребљење народа који су (према оваквим тумачењима) живели на словенским просторима, иако за то не постоје никакви археолошки докази, а културни континуитет је очигледан.

Ипак, пре само 150 година је владало сасвим другачије мишљење (чак и у земљама Западне Европе). Бројни аутори су тада градили ставове на делима старих аутора (Херодота, Плинија, Страбона, Тацита, Овидија, Прокопија, Мојсија Хоренског, Менандера), византијских историчара, као и бројних аутора XV - XVIII века. Аргументи који су тада били уважавани и данас имају снагу, а њихова снага је и знатно порасла (до нивоа необоривости) ако им се придруже открића из последњих деценија у области археологије, лингвистике, етнологије. Нажалост, историју пишу победници, па је врло тешко носити се са владајућим ставовима, поготову у хијерархији каква постоји у систему, факултетског образовања, укључивања младих људи у научне пројекте, стицању научних титула, финансирању научног рада и објављивању научних дела.

Срби су, као и остали словенски народи, имали бурну историју током последња два миленијума, о чему је остао велики број забележених чињеница у делима српских, словенских, античких, византијских, арапских и западноевропских писаца. Следећи логичну чињеницу да бројни страни извори нису били посвећени првенствено изучавању Срба, њих треба искључиво тако третирати и на основу фрагмената који у њима постоје извлачити "историјску истину". Питање историјске истине јесте једно од најважнијих питања којима је посвећено Лазићево дело које се овде презентира читаоцу. То питање је централно питање на коме је, барем формално, заснован тзв. "критички метод", који је настао почетком прошлог века, претежно међу немачким историчарима. Наравно, то не значи да овакав научни метод нису и пре тога користили бројни историчари, међу којима и српски и словенски.

Крајем XVIII и почетком XIX века дошло је до националног препорода међу Словенима и до пораста интересовања за Словене у читавој Европи. Проучавани су стари извори за историју, словенски летописи, средњовековни извори Византије и Европе. Тако је настала аутохтонистичка српска (словенска, или пансловенска) школа у изучавању историје. Она налази прапостојбину Словена у Подунављу, уочава дубоке корене европске цивилизације уткане у словенске народе, проналази у словенској етнологији прастаре корене европске цивилизације, налази трагове старе словенске писмености и утицај словенске религије на касније хришћанство. Улога Срба је у томе била веома велика, како због ослободилачког покрета у то време, тако и због бројних извора који су указивали на њихов велики значај у древној историји Словена и Европе.

Дела античких писаца су, сасвим природно, писана са гледишта Грчке и Рима, па није логично очекивати да се у њима посвећује много пажње питањима "варварских" народа. Због тога је податке од интереса за историју Словена могуће тражити само у фрагментима, а врло често се такви фрагменти препознају тек након темељне анализе. У њима се може наћи велики број података о Србима, при чему се српски трагови налазе распрострањени у огромној зони, која укључује и Балкан. Код анализе античког периода и времена Велике сеобе народа од V-VII века, велику збрку уносе веома непрецизни писани подаци из старогрчких и византијских извора, у којима се за исте народе користе различита имена, а једно исто име за различите народе. Тек паралелним изучавањем више извора може да се дође до закључака о којим се народима заправо ради⁴.

⁴ Литература наведена у фуснотама обилује цитатима античких аутора у којима се пише о Србима и Словенима, често под неким од бројних имена, али врло често и под правим именом.

Процес је отежан уобичајеним маниром превођења изворног значења имена на грчки (делимично и због тога што грчки језик има само 24 гласа), чиме су створене необичне и тешко препознатљиве форме за словенске називе (некад су оне настале обичним опонашањем словенских гласова, али врло често превођењем појмова на грчки).

Један од могућих разлога за слабо помињање Српског имена лежи и у томе што име Србин у свом значењу садржи одредницу припадања свом народу, сродства, братства. Због тога је и природно што су околни народи Србе по правилу називали другим именима (није логично да присвојне одреднице користе оба учесника у дијалогу, а лингвистичке анализе показују да су језици у то време били много блискији од данашњих, што значи да је околним народима било блиско значење српског имена).

Осим тога, током најзанимљивијег периода за рану српску историју (током раног средњег века) Римско царство је било у фази распадања, а Византијско царство је било првенствено окренуто проблемима у Малој Азији. Због тога Балкан није могао да буде у жижи интересовања њихових летописаца.

На дела античких писаца и бројне средњовековне летописце и повесничаре⁵, као што су руски летописац Нестор Кијевски⁶, Поп Дукљанин⁷, Мојсије Хоренски, Далимил⁸, Јорданес (Јорнанд)⁹, Ајнхард¹⁰, Хелмолд¹¹, Баварски летописац, Адам Бременски¹², Фредегар, Саксон Граматик¹³, Дитмар Мерзебуршки¹⁴, Тома Архиђакон, Лаоник Халкокондилас¹⁵, Јован Зонара,

⁵ Наведена литература није увек дата према првом издању, већ је често наведена према издању које је данас доступно у београдским библиотекама.

⁶ Летопись преподобнаго Нестора по лаврентьевскому списку, Типография Л.И.Степановой, Москва, 1864.

⁷ Летопис попа Дукљанина, Просвета - СКЗ, Београд, 1988.

⁸ Dalimils Chronik von Böhmen, Herausgegeben von V. Hanka, Stuttgart, 1859.

⁹ Iordanes Romana et Getica, Recensuit Theodorus Mommsen, Berolini, Apud Weidmannos, 1882. Иордан: "Getica", Изд. восточной литературы, Москва, 1960.

¹⁰ Einhard: Annales regni Francorum, Monumenta Germaniae historica ed. Pertz, Hannover, 1826.

¹¹ Helmolds Chronik der Slaven, in Die Geschichtschreiber der Deutschen Vorzeit, herausgegeben von G.H.Perz, J.Grimm, F.K.Lachmann, L.Ranke, K.Ritter, Berlin, 1852.

- ¹² Adam von Bremen: *Adami historia ecclesiastica*, in: E.Lindenbrogii Script. rer. german. septemtr., ed. Jo.A.Fabricsius, Hamburg, 1706.
- ¹³ Saxo Gramaticus: *Historia Danorum*, ed. Holder, Strassbourg, 1886.
- ¹⁴ Dithmar, bischof von Merseburg: *Dithmari Episc. Merseb. Chronicon. Monumenta Germaniae historica* ed. Pertz, Hannover, 1839.
- ¹⁵ Λαοικου Ηαλκοκονδυλου Αθηναιον Αποδειξιо, in "Historiae Byzantinae - Scritores tres Greaco-Latino", Coloniae Allgobrogum, 1615.

а потом и на касније европске историчаре XVI и XVII века (као што су римски папа Пије II - Енеа Силвије Пиколомини¹⁶, чешки бискуп и историчар Јован Дубрави¹⁷, дубровачки писци и историчари Мавро Орбини¹⁸, Себастијан-Сладе Долчи¹⁹, Карол Дифрен-Диканж²⁰, Игњат Ђурђевић²¹, Казимир Фрешот²², Иван Лучић²³) надовезали су се бројни нови историчари. Они су допунске информације за своја изучавања потражили у до тада слабо коришћеним византијским, арапским²⁴ и раније непознатим античким изворима.

- ¹⁶ Pius II, papa: *Aeneae Silvii Senensis de Bohemorum Origine, ac Gestis Historia Uariarum Rerum Narrationem Completens*, Basilliae, 1575
- ¹⁷ Јо. Dubravii: "Historia Boiémica", Basileae, 1875.
- ¹⁸ Mavro Orbini: "Il Regno degli Slavi", Appresso Girolamo, Concordia, Pesaro, 1601. Мавроурбина ИСТОРИОГРАФИЈА., С.Петербургъ, 1722. Мавро Орбин: "Краљевство Словена", СКЗ, Београд. 1968.
- ¹⁹ F.Sebastiano Dolci: "De Illyricae Linguae Vetustate", Venetiis, 1754.
- ²⁰ Charoli du Fresne Domini du Cange: "Illyricum Vetvs & Novum", Possonii, 1746..
- ²¹ Ignjat Đurđević: "Homerum nunquam fuisse suspicio", САНУ, Пос, издања књ. 420, Одељ. литературе и језика, Београд, 1968.
- ²² Casimir Freschot: "Memorie historique e geografiche della Dalmazia", Bologna, 1687.
- ²³ Ioannis Lucii: "De Regno Dalmatiae et Croatiae", Vindobonae, 1758.
- ²⁴ А.Я. Гаркави: "Сказанія мусльманскихъ писателей о Славянахъ и Рускихъ (съ половины VII вѣка до конца X вѣка по Р.Х.)", Санкт Петербургъ, 1870.

При томе никако није заснована уобичајена тврдња следбеника германске школе да "није коришћен критички приступ". Напротив, данашњи читалац ће веома често бити у прилици да констатује да су логичност и студиозност таквих дела били на вишем нивоу од дела многих савремених историчара.

Тако су настала дела Павла Ритера Витезовића²⁵, Андрије Качића-Миошића²⁶, Павла Јулинца²⁷, Василија Татишчева, Ђорђа Бранковића, Јована Рајића²⁸, Милована Видаковића²⁹, Данила Медаковића³⁰, Косте Николајевића³¹, Милоша Милојевића³², Стефана Верковића³³, Томе Маретића³⁴, Пантелије Срећковића³⁵, Николе Крстића³⁶, Карла Готлоба Антона³⁷, Лоренца Суровјецког³⁸, Павла Јосифа Шафарика³⁹, Лубора Нидерлеа⁴⁰, Адама Мицкјевича, Ламанског, Лелевеља, Јурија Венелина⁴¹, Александра Фомича Вељтмана⁴², Александра Гилфердинга, Николаја Карамзина, Василија Татишчева, Данилевског, Папанека, Кола, Дмитрија Иловајског⁴³, Ами Бујеа⁴⁴, Сипријена Робера⁴⁵ и др.

- ²⁵ Pavle Riter Vitezović: "Kronika aliti szpomenek vszega szveta vekov", Zagreb, 1744.
- ²⁶ Andrija Kačić Miošić: "Razgovor ugodni narod slovinskoga", 21. izdanje, Dionička tiskara, Zagreb, 1899.
- ²⁷ Павле Јулинац: Краткое введеніе въ Їсторію происхожденіа славено-сербскаго народа, изаснемо Пауломъ Јулинцемъ, Венеција, 1765.
- ²⁸ Јован Рајић: Историја разнихъ славенскихъ народовъ, наипаче Болгаръ, Хорватовъ и Сербовъ. Изъ тмы забвенія изята и во свѣтъ историческій произведенная Іоанномъ Раичемъ. Част 1-4, Въ Виеннь, 1794-1795. ²⁹ Милован Видаковичъ: "Исторіа славено-сербскаго народа, Београд, 1833. (част 1, 1835. (част 2), 1835. (част 3), 1837. (част 4) ³⁰ Данило Медаковић: "Повѣстница србског народа", Н. Сад, 1851.
- ³¹ Коста Николајевић: "Критичка покушенија у періоду одъ првихъ петъ векова србске историје", Србскій Летопись Матице Српске, Нови Сад, 1861.-1873.
- ³² Милош С. Милојевић: "Одломци историје Срба и српских-југославенских земаља у Турској и

- Аустрији", Београд, 1872. ³³ Стефан И. Верковичъ: "Веда Словена", Београд, 1874
- ³⁴ Tomo Maretić: "Slaveni u davnini", Matica Hrvatska, Zagreb, 1889.
- ³⁵ Пантелија С. Срећковић: "Историја српског народа, књига прва Жупанијско време", Краљевско-српска државна штампарија, Београд, 1884.
- ³⁶ Никола Крстић: "Историја српског народа", Београд, 1862.
- ³⁷ Karl Gottlob Anton: "Erste Linien eines Versuches über der alten Slawen, Ursprung, Sitten, Gebräuche, Meinungen und Kenntnisse", Leipzig. Teil I 1783, Teil II 1789.
- ³⁸ Л.Суровецкий: "Изследованю начала народовъ славянскихъ", Москва, 1846.
- ³⁹ Pavel Jos. Šafarik: "Slovanske starožitnosti", v Praze, 1862. П.Ј.Шафарик: "Славянскія древности", Москва, 1848.
- ⁴⁰ Lubor Niderle: "Rukovet slovanskych starožitnosti" Nakl. Českosl. akademie ved, Praha, 1953. Л. Нидерле: "Битъ и культура древныхъ Славян", Прага, 1924.
- ⁴¹ Юрій Ивановичъ Венелинъ: "Древніе и нынѣшніе Словене" Унив. Типографія, Москва, 1841. Юрій И. Венелинъ: "Критическія изслѣдованія объ Исторіи Болгаръ", Москва, 1849. Юрій И. Венелинъ: "Историко-критическія изысканія, Том I. Болгаре", Москва, 1829.
- ⁴² Александр Ф. Вельтман: "Индо-Германы или Сайване", Москва, 1856 Александр Ф. Вельтман: "Аттила и Русь IV и V вѣка", Москва, 1858.
- ⁴³ Д.И.Иловайскій: "Вторая дополнительная полемика по вопро самъ Варяго-Русскому и Болгаро-Гуннскому", Москва, 1902. Д.И.Иловайскій: "За славянското происхождение на дунавските Българите", Букурещъ, 1875.
- ⁴⁴ Ami Boue: "Die Europäische Türkei", Verlag von F. Tempsky, Wien, 1889.
- ⁴⁵ Cyprien Robert: "Les Slaves de Turquie", Paris, 1844. Cyprien Robert: "Il Mondo Slavo", Marsiglia, 1858.

Међу њима нису били само словенски аутори, што говори о томе да нема основа за уобичајено приписивање националромантичарских обележја. Националромантизам је у то време био нормална појава и код припадника германске школе, а веома често је баш код њих то био основни разлог за негирање тврдњи припадника српске (словенске) аутохтонистичке школе. Национализам је такође одиграо велику улогу код хрватских историчара у процесу потискивања чињеница из српске историје.

Дела наведених аутора су заснована на истраживању писаних извора различитог порекла, али и на изучавању етнологије, археологије, митологије и лингвистике, што представља веома темељан научни приступ изучавању. Настао је импозантан број темељних историјских студија, које су указало на дубоку историјску прошлост Срба (чијим именом су се некад звали сви Словени) и словенских народа, на широку прапостојбину, на заједничке корене са осталим индоевропским народима, на древне трагове словенске цивилизације. Пред лицем модерне Европе се јавила лепота српског језика, његова величанствена епска поезија, његова дубока повезаност са коренима индоевропских језика.

Упоредо са препородом словенских народа, текла је индустријализација и економски развој Западне Европе и расле су националне амбиције немачког народа. Немачки научници су почели да трагају за својим коренима и за научним оправдањима за експанзију у Средњој Европи и на исток (Drang nach Osten). Старе Европе и расле су националне амбиције немачког народа. Немачки научници су почели да трагају за својим коренима и за научним оправдањима за експанзију у Средњој Европи и на исток (Drang nach Osten). Старе немачке хронике су биле препуне бојева са Србима из Северне Европе, чија је германизација трајала готово хиљаду година и завршила се њиховим свођењем на данашњих неколико десетина хиљада Лужичких Срба.

У тим хроникама није могло да се нађе морално оправдање, не само за даљу експанзију на рачун Словена, него ни за већ спроведену германизацију и отимање српских станишта, која данас чине добар део територије на којој живи немачка нација. Зато су позвани у помоћ најстарији извори (Јорнанд), у којима су "по легенди" Готи потекли из Сканзије (а priori је у њој препозната Скандинавија, мада има много нових логичнијих претпоставки да се ради о области Кавказа) и да су такође "по легенди" одатле дошли у област Црног мора, одакле је наступила њихова експанзија на северозапад, уз масовну германизацију помоћу силе и аријанског хришћанског прозелитизма (што је већ позната историјска чињеница).

Тако је склопљен оквир, по коме су Немци староседеоци Северне Европе и чине корен индоевропских народа. Најпре је такав (очигледно некритичан) приступ проглашен за једину историјску истину, да би потом оваква "научна методологија" без много стварних аргумената оспорила све аргументе који се са овом "истином" нису слагали. Бројни радови са катедри царских градова Берлина и Беча са бирократском педантношћу су, под ореолом "критичног или научног приступа", систематски лишавали словенске народе права на сопствену историју.

Тзв. "критичан или научни приступ", наравно, није примењен на изучавање ране историје Немаца, али је злоупотребљен у свакој прилици кад је могао да обезвреди словенске изворе. Тако су најстарији словенски летописи проглашени за неозбиљне и "национал-романтичарске". Њихове тврдње су без икаквог доказивања проглашене за искомплексираност Словена у односу на "давно и добро познату" историју западноевропских народа. Словенски извори и све чињенице које иду у прилог српској (словенској) аутохтонистичкој школи по правилу се разматрају појединачно. Сваки на тај начин изолован навод проглашаван је за непоуздан. Тако се дошло до приличног апсурда да се чак ни чешка историја римског папе Пија II, Енеа Силвије Пиколоминија из 1575. године не сматра поузданом, иако барем тај писац није имао никакав интерес да буде благонаклон према Чесима, чију је историју сигурно није обрађивао са циљем да ради на чешком националном препороду, а као римски папа сигурно је био веома добро информисан о стварним чињеницама и располагао је великим богатством ватиканске библиотеке.

Бројне историје словенских народа, које су радили католички калуђери (свакако не са циљем да шире народни препород и свакако не без умањивања националне историје), такође су обезвређиване кад год би неки њихов навод био супротан са тежњама германске школе. Несторова "Повест временах лет" и "Летопис попа Дукљанина" су игнорисани, иако ни други западноевропски летописи из тог периода нису много одударали од њиховог стила. "Краљевство Словена" Мавра Орбинија се данас проглашава романтичарским и систематски се извлаче сви могући разлози за примедбе свих врста, којима се онда придаје појачан значај. Пример за то је бирократско инсистирање на томе да данас нису познати неки извора које аутор наводи, иако је логично да су од 1601. године до данас многе књиге уништене.

Уобичајена је појава у античким и византијским писаним изворима да се Срби називају Трибалима, Илирима, Трачанима, Спорима, Зирбима, Вендима, Венедима, Гепидима, Гетима, Дачанима, Готима, Готословенима, Антима, Рашанима, Рацима, Расијанима, Мизима, Хунима, Панонцима, Пеонима, Симбрима, Цимбрима, Сабирима, Сафирима, Скитима, Сарматима, Вандалима, Виндилима итд. (уобичајено је да су други народи за Србе користили различита имена, уосталом као што се дешава и са Немцима). За германску школу је ово био доказ да Срби нису ни постојали на тим територијама.

Кључни документ на коме инсистира германска историјска школа, када се ради о пореклу Срба, јесте спис "De Administrando Imperio" византијског цара Константина Порфирогенита⁴⁶, док су сви други византијски извори занемарени, иако потичу од званичних дворских хроничара (за разлику од Порфирогенитовог списка, који и није имао претензије да се бави историјом).

⁴⁶ Constantinus Porphyrogeneta: "De Administrando Imperio", in W. Anselmi Bauduri Imperium Orientale sive Antiquitat. Constantinopolitanae, Paris, 1711.

Овај спис је контрадикторан и са бројним византијским изворима, а усто је пун озбиљних нелогичности. Ипак, он је се највише допао историчарима германске школе, због тога што врло експлицитно тврди да су се Срби доселили на Балкан 626. године и што је то досељавање било уз тражење сагласности византијског цара (који, узгред речено, није у том периоду практично имао никакву власт над територијама у које су се Срби доселили). Српски топоними на Балкану у античко доба тумаче се случајном сличношћу, а бројни фрагменти о Србима у делима античких историчара као грешка у тумачењу.

Основни принцип негирања сваког дела које говори у прилог српској аутохтонистичкој школи веома је једноставан: свака чињеница се анализира строго изоловано и додељује јој се једна од неколико уобичајених омаловажавајућих карактеристика ("научно неосновано",

"научно превазиђено", "непоуздан извор", "случајна сличност", "у контрадикцији је са научно утврђеним чињеницама" итд.). Обично се користи позивање на савремене западноевропске историчаре, а како они нису имали интерес да пишу историју Словена (као ни својевремено византијски историчари), логично је да тамо и не могу да се нађу никакве битне потврде у корист словенске историје. Веома много се копира западноевропски приступ у коме историја практично започиње са периодом после Велике сеобе народа, што је за те народе и разумљиво, јер се они и формирају тек тада, али та логика нема основа у случају Словена. Такође су у неким случајевима коришћени проверени фалсификати, којима обилују ватикански извори (нарочито их је пуно међу хрватским историчарима), а истовремено се читава серија разнородних писаних извора (који говоре у корист српске историје) негира због тога што је у прилог тим тврдњама писао и аутор за кога се зна да је правио неке фалсификате.

Током низа година настало је на хиљаде научних студија у складу са германском школом, који су оваквом бројношћу дигнути до нивоа непогрешивости. Дела новијих историчара су углавном заснована на изучавању мноштва оваквих књига, уз претраживање литературе из последњих стотинак година, иако би се анализом коришћених извора врло лако дошло до извора од пре 1850. године и утврдило да се баш у тим изворним делима, на којима се заснива германска школа, крије научна некритичност у погледу дефинисања основа немачке историје.

Овакав "научни приступ" је данас довео до дефинисања званичне историје Срба, која практично започиње са Стефаном Немањом и која није у стању да одговори ни на једно од прилично логичних питања у вези са раном историјом Срба (период од Немањића до данас није споран ни по аутохтонистичкој ни по германској школи).

Уместо дугог упуштања у доказивања свих тих нелогичности, довољно је указати само на неке од њих.

Као мали пример логичког парадокса и немогућности да се језиком званичне српске историјске науке одговори на неке дилеме, наведимо само неколико питања:

Куда су нестали толики бројни народи са Балкана током неколико векова?

Како су Срби успели да мирним путем и без државне организације асимилирају све те народе, да им наметну свој језик, а да то претходно вековима није пошло за руком моћном Риму и Византији (на врхунцу моћи)?

Како се то становништво тако мирно утопило у Србе, да би потом, после само пар векова, новонастали "конгломерат" пружио невиђен отпор турској најезди?

Како су ти мирни Срби, толико везани за земљу, нагло подивљали и 626. године се доселили на Балкан (чак два пута у истој години мењали станиште), па опет постали мирно пољопривредно становништво?

Зашто Срби, ако су већ били тако моћни да готово тренутно завладају Балканом и асимилирају староседеоце, нису током наредних пет векова осећали потребу за озбиљном државном организацијом?

Како је могуће тумачити велику распрострањеност словенских језика и њихову велику сродност, ако се истовремено инсистира на томе да се ради о младим језицима насталим у смеши словенизираних народа (чему је претходила експанзија невероватно бројног народа из невероватно малог мочварног подручја "иза Карпата")?

Како је могуће да су све те "словенизације" ишле по истом рецепту и на истом етничком супстрату, Јер су добијени веома слични резултати?

Како су то Ћирило и Методије на волшебан начин измислили потпуно ново писмо и за фантастично кратко време покрестили и описменили све Словене (по званичној историји тада већ распрострањене по огромном простору), да би после само двадесетак година његови ученици са истом ефикасношћу заменили новоуведено писмо новим?

Како то да ти исти Словени нису створили мноштво нових писама, мноштво верских секти и како то да су (тако толерантни према новим утицајима) пружили вишевековни отпор германизацији и исламизацији?

Откуд у тако аморфном народу толико старих корена у језику, обичајима, обичајном праву, који имају тако много сличности са индијским Ведама?

Откуд невероватно много келтских речи у српском језику, ако Срби и Келти никад нису живели у додиру и ако нису потекли од истог народа?

Откуда толико много појмова везаних за српско име у многим језицима, при чему по правилу ти појмови асоцирају на сродство, светлост, слободу, оштрину, на нешто узвишено?

Пораз српске аутохтонистичке школе

Германска историјска школа је средином XIX века преовладала у немачком свету, ношена таласом нарастајућег немачког национализма и жељом за продором на Исток, који су насељавали Словени. У другој половини века су се умножила дела заснована на овом приступу и полако је достизан консензус међу немачким историчарима, који се поклапао са нарастајућим политичким апетитима нације (нарочито после немачког уједињења 1871. године).

Тада је дошла до изражаја уобичајена појава међу словенским народима - политичка и духовна незрелост одрођене интелигенције. Занети сјајем берлинског и бечког двора и под великим утицајем католичке цркве, интелектуалци из Чешке и Пољске, а потом и словеначки и хрватски, врло брзо су почели да прихватају ставове немачких историчара као једину научну истину. Како је то међу Словенима сасвим уобичајено, интелектуалци су почели да се "удварају" том "новом светском поретку" и похрлили у тај нови блистави свет, стидећи се свог порекла (прихватајући унапред да је оно ништавно, иако је и тада, а и сада, било много више реалних основа за сасвим супротно мишљење).

Већ 1868. године појавио се међу словенским историчарима први "научни доказ" да словенска аутохтонистичка школа "није у праву" (Alojz Šember: "Západne Slované v pravěku", Videň, 1868, dodatek 1871.). Код Хрвата је превласт германске школе најавило дело Ватрослава Јагића "Ein Kapitel aus der Geschichte der südslawischer Sprachen", Archiv XVII, s. 47-87, Wien, 1895. у коме он, уз подршку Фрање Рачког, комплетира закључак да су Срби и Хрвати дошли из области иза Карпата. Ту тужну "почаст" међу Србима је први приграбио Иларион Руварац (тзв. "оснивач критичког приступа у српској историји", иако и сам "аутодидакт").

Један од следбеника Илариона Руварца и један од првих поборника ове школе међу Србима био је Станоје Станојевић, који је још студирао у Бечу у време објављивања дела "Срби у давнини" Симе Лукиног Лазића. Станоје Станојевић је касније постао угледни српски историчар. Његово прво издање "Историје српског народа" (Београд 1908.) касније је дорађено неколико пута и снабдевено листама литературе, стилски дотерано, тако да је постало нека врста темеља модерне српске историје. Нажалост, ово дело, ма колико било добро у анализи каснијих временских периода, започиње, практично, са немањићским периодом (претходни период је врло скучено и бојажљиво приказан, уз избегавање сваке могуће полемике са германском историјском школом).

Надаље су српски историчари, готово искључиво, следили овакав приступ. Бојажљивост у тврдњама, недостатак храбрости да се упусте у темељнија истраживања, слабо познавање језика и инфериорност у односу на себи најближе загребачке историчаре, довели су током наредних деценија до готово потпуног одрицања српских историчара од периода пре Немањића. Чак и најозбиљније анализе нису ишле даље од цитирања и обилног преписивања хрватских историчара, који су за то време темељно изучавали све постојеће изворе и уз њихове обилне погрешне интерпретације, па чак и грубе фалсификате, градили себи прошлост у окриљу моћног немачког заштитника.

Хрватски историчари се нису устручавали да често користе за своје потребе наводе из извора, које су, иначе, проглашавали у другим приликама непоузданим (нпр. Попа Дукљанина и Орбинија). Српски историчари се, пак, нису упуштали у анализе на "клизавом тлу" ране српске историје, већ су бриткост свог пера оштрили у расправама и обрачунима са сопственим историчарима аутохтонистичке школе, проглашавајући и најозбиљније студије неозбиљним. Постало је уобичајено да се у студијама не износи никаква тврдња која већ није записана у књизи неког од западноевропских савремених историчара, а и те тврдње би се често преузимале "из друге руке", обрађене од стране хрватских историчара.

Тако су "Хронике" Ђорђа Бранковића остале до данас још увек у рукопису, историја Косте Николајевића није објављена као посебна књига, бројни историчари XIX века су сасвим

заборављени, а велика историја Јована Рајића је до данашњих дана остала непреведена са црквенословенског. Рајићев изразито темељни приступ грађи проглашен је неозбиљним и осуђен, а да чак аутори тих текстова често нису ни прочитали његово дело (о анализи његових навода и темељних цитата нема ни говора), већ су "научну критику" засновали на преписивању закључака својих професора. Чак ни многе озбиљне историјске студије не анализирају Рајићево дело, али зато веома много користе бројне хрватске историчаре, у чијем мноштву цитата на страним језицима траже потпору за своје тврдње (да би избегли могуће проблеме, по правилу не тврде ништа што би могло да изазове полемику).

"Краљевство Словена" Мавра Орбинија и "Летопис попа Дукљанина" су коришћени само као извор за анализе немањићког периода, а једна контроверзна тврдња Константина Порфирогенита је дигнута до нивоа једине истине и свака чињеница која је са њим у супротности проглашава се нетачном.

Чах ни неспорни Шафарик није последњих деценија коришћен за изучавање преднемањићког периода, а његове ћСловенске древностић никад нису преведене на српски. Српска историјска наука је у буквалном смислу сведена на безличну историграфију и пуко преписивање, без трунке храбрости да се иоле дубље упушта у анализе и закључивања, па су чак и у таквим преписивањима избегаване теме у којима би се очекивали проблеми.

Бој Симе Лукиног Лазића

Дело Симе Лукиног Лазића, који није био прави историчар по образовању и чији је рад био пре свега надахнут родољубљем, у великој мери је засновано на делу оклеветаног и неоправдано потиснутог српског историчара Милоша Милојевића. Неки (очигледно технички) пропусти у опреми Милојевићевог дела "Одломци историје Срба" (Београд 1872.), злоупотребљени су у контексту његових политичких сукоба са политичким неистомишљеницима у Скупштини Србије (чији је члан био), па су груба етикетирања довела до тога да је читаво његово дело потиснуто у заборав и анатемисано. Том процесу је потпомогао продор германске школе у српску историјску науку у то време, као и политика династије Обреновића, која је у то време почела своје отварање према Аустро-Угарској царевини.

Сима Лукин Лазић је проучио неке од Милојевићевих навода, поткрепио их тврдњама низа аутора и тако написао "Кратку повјесницу Срба", а потом и комплетније полемички оријентисано дело "Срби у давнини". Искористио је бројне цитате хрватских историчара, са којима је био у великим полемикама, да би баш њиховим аргументима и аргументима њихових узора показао оправданост својих тврдњи. Лазић је своју књигу писао тридесетак година после Милојевића, па је његов наступ изразито оријентисан на полемику и прецизно доказивање својих тврдњи, што не карактерише Милојевића (вероватно због тога што у то време и није било разлога за доказивање нечега, што се год сматрало "нормалним").

Текстови Симе Лукиног Лазића су написани веома лепим и богатим језиком, уз китњасте реченице, које нарочито долазе до изражаја у полемичком надмудривању, тако уобичајеном за епски динарски менталитет српског народа. Бритки језик, изоштрен у вишегодишњим полемикама, долази до изражаја у Лазићевом излагању. Чак и без улажења у значај његових текстова са гледишта историјске науке код Срба, његова дела би требало читати и због лепоте и богатства језика.

Нажалост, дело Симе Лукиног Лазића је дошло прекасно, јер је у читавом словенском свету већ победила германска школа. Иако је у првом тренутку наишло на бројна одобравања, Лазићево дело је се брзо угасило пред новим трендовима у историјској науци у Србији и пред новим збивањима у историји, која су после два балканска и Првог светског рата довела до реализације идеје југословенства. Национално свестан и кристално јасан, Сима Лукин Лазић се није уклапао у та стремљења и потонуо је у заборав. Његове бриљантне полемике са хрватским историчарима резултовале су великим квалитетом - "Србима у давнини". Нажалост, полемика са српским историчарима је била много јеткија и болнија, али и безуспешна, јер је бој изгубљен и без званичног пораза. Сима Лукин Лазић се нашао у улози Обилића у добијеном боју, који ће

касније бити проглашен поразом (тешко је веровати да ће и овај пораз, попут косовског, донети у будућности неку нову наду).

Као млади "првоборац покрета" у наступајућем тадашњем "новом светском поретку", Станоје Станојевић је изузетно хитро искористио прилику да примени методологију својих бечких професора и да се у листу "Стражилово" (број 1, 1894.) окоми на "Кратку повјесницу I Срба" и на "Србе у давнини" ("Браник", бр. 25, 1895.).

Сима Лукин Лазић је у то време већ имао безброј полемика са хрватским историчарима, па му није недостајало аргумената за полемику са једним још недоученим "Српчетом са бечког свеучилишта, које само још ништа није створило, а све руши што су други створили". Њега је много више погодила чињеница да су замерке "Србима у давнини" дошле баш из Београда. Због тога је написао јетки полемички текст, коме је дао и такво име: "Двије оскоруше, једна мени, друга њему".

Нажалост, ма колико Лазићу његова оскоруша застала у грлу, Станоју Станојевићу је његова глатко клизнула и није много утицала на његов даљи рад. Иза Симе Лукиног Лазића је остало дело, које је веома лепо прихваћено код читалаца и коме нису могле да се ставе праве научно засноване примедбе, али то све није било довољно да то дело веома брзо не прекрије заборав. Тек после готово једног века, када је српски народ задесила нова невоља (већа него све претходне), из прашине су се извукле старе књиге, међу којима су били и Милош Милојевић и Сима Лукин Лазић.

Нови аргументи у корист аутохтонистичке српске школе у историјској науци

Двадесети век је Европи донео два светска рата, а Србима још три рата за опстанак нације. Преко Србије су прохујале војске неколико империја, велики делови народа су морали да напусте свој завичај, смениле су се идеологије "нових светских поредака" и друштвена уређења. Индустријализација и бурна превирања су уништили вековни профил пољопривредне земље, у српски народ су се уселила туђа правила живота, а српска религиозност је устукнула пред идеологијама и новотаријама. Нарушена су стабилна, миленијумска правила породичног и сеоског живота (задруга, родбинске везе, локална самоуправа), као и традиционалне српске духовне вредности (обичаји, народно стваралаштво, језик). Годинама је занемаривана ћирилица, а стара традиција је извргнута руглу: измишљен је и нападно истицан принцип "урођене поделе Срба на Обилиће и Бранковиће", наглашавано је да код Срба "кум куму секиром главу сече", Србин је постао "Геца" који највише жели "да комшији цркне крва", а српска неслога је проглашена за главну карактеристику нације. Директни резултати таквог односа према нацији виђени су последњих година. Истовремено са оваквом ерозијом Српског народа, нације у окружењу су од недефинисаних конгломерата постајале модерне нације и формирале своје националне државе, врло често претварајући српске конвертите у своје јаничаре и фалсификатима прибављајући непостојећу историју и порекло.

Срби су се у међувремену великодушно одрицали своје величанствене историје и прастарог порекла, у име "братства и јединства", "интернационализма" или "пута у Европу". Од памтивека је у Србину усађен осећај да је припадник великог народа (као и код Руса), што је био разлог за невиђену великодушност према онима који је од Срба нису заслуживали. Нажалост, ова великодушност је у XX веку по Србе постала кобна.

Већи део XX века је у изучавању српске историје (као и историје других словенских народа) протекао у апсолутној доминацији германске школе. Ипак, појавила би се повремено по нека књига другачије обојена, углавном у периодима када је била потребно родољубље код Срба и других Словена, а врло често се радило о приватним издањима усамљених ентузијаста (Николај С. Державин⁴⁷, Живко Петковић⁴⁸, Анђелија Станчић Спајићева⁴⁹, Спасоје Васиљев⁵⁰, Борис Ребиндер⁵¹, Сергеј Лесној⁵², Јуриј Мирољубов⁵³).

⁴⁷ Николај С. Державин: "Славяне в древности", АН СССР, Москва, 1945 Nikolaj S. Deržavin: "Porijeklo ruskog naroda", Prosvjeta, Zagreb, 1948.

⁴⁸ Живко Петковић: "Александар Велики", Београд, 1929. Живко Д. Петковић: "Прве појаве српског имена", Београд, 1926. (фототипско издање 1996.)

⁴⁹ Анђелија Станчић Спајићева: "Најстарији језик Библије", ИПА "Мирослав", Београд, 1994.

⁵⁰ Спасоје Васиљев: "Словенска митологија", Србобран, 1928.

⁵¹ Борис Ребиндер: "Живот и религија Словена према Влес књизи", ИПА "Мирослав", Београд, 1996.

⁵² Сергей Лесной: "Пересмотр основ истории Славян", Мельбурн, 1956. Сергей Лесной: "Из далекого прошлого Славян", Мельбурн, 1967.

⁵³ Юрий Миролубов: "Славяне в Карпатах", W. Kleikamp, Köln, 1986.

Последњих деценија је на територији на којој живи (или је живео) српски народ откривен велики број археолошких налазишта из различитих периода, од којих многа досежу и до преко десет миленијума уназад. Богатство тих открића већ приближава Подунавље познатој и признатој Месопотамији. И поред упорног одбијања многих (првенствено српских) археолога да се суоче са новооткривеним истинама, неки од пронађених предмета су показали необичну сличност са тековинама српске културе, иако су се Срби (према званичној науци) на тој територији појавили много касније и званичној српској историјској науци је веома тешко да нађе логично објашњење за такву сличност⁵⁴.

⁵⁴ Живојин Андрејић: "Шакасте гривне и културни континуитет Индоевропљана", Београд - Рача, 1993.

Бројна тумачења са приписивањем ископина Келтима, Трибалима, Илирима, Римљанима, Грцима и бројним тзв. "изумрлим" народима, успевала су деценијама да одложе суочавање са истином. Последњих двадесетак година је то постало готово немогуће, јер су археолошка открића у спрези са лингвистиком и етнологијом постала толико бројна да су и научници у свету почели да их запажају.

Лингвистичке студије Милана Будимира⁵⁵, Владимира Георгијева⁵⁶, Марије Гимбутас, Светислава Билбије, Радивоја Пешића, Бранка Гавеле⁵⁷, Ранке Куић, Олега Трубочова⁵⁸, Бориса Рибакова⁵⁹, Генадија Грињевича⁶⁰, Јурија Мирољубова и других показало су да су корени српског језика и културе много дубљи него што се мислило и да су у директној вези са староседеоцима Балкана, Мале Азије, Италије и читавог Медитерана.

⁵⁵ Милан Будимир: "Са балканских источника", СКЗ, Београд, 1969. М. Будимир: "Грци и Пеласти", САН, Посебна издања књ. 167, Одељење литературе и језика књ. 2, Београд, 1950. М. Будимир: "О старијим поменама српског имена", Глас САН, 236, књ. 4, Београд, 1959.

⁵⁶ Владимир И. Георгиев: "Праславянский и индоевропейский языки" Славянска филологија, т. III, Софија, 1963.

⁵⁷ Бранко Гавела: "Из дубине векова", Техничка књига, Загреб, 1977. Бранко Гавела: "Предања и знања о старом Балкану", Нолит, Београд, 1978.

⁵⁸ Олег Н. Трубочев: "История славянских терминов родства", АН СССР, Москва, 1959.

⁵⁹ Б. А. Рыбаков: "Язычество древних Славян", Москва, 1981.

⁶⁰ Геннадий С. Гриневич: "Праславянская письменность", Москва, 1993.

Указано је на велику узајамну сродност бројних старих балканских народа и на њихову сродност са Србима. Те студије показују да су грчка и римска цивилизација настале на прастаром етничком супстрату, који има много заједничког са Србима. Време појаве овог пранарода на садашњим српским просторима умерено је на више хиљада година у дубоку прошлост. Бројне нелогичности, на које не може да одговори важећа историјска наука, постају логично објашњиве применом ових сазнања.

Студије великог српског археолога Милоја Васића⁶¹ (уз касније кориговање смера везе, после утврђивања старости ископина радиоактивном методом) показале су да грчка цивилизација има свог претходника у Подунављу, а студије Нике Жупанића⁶² су показало да су прастари Грци били по много чему слични са Словенима. На бројним фрагментима керамике тзв. "Винчанске културе" откривени су урезани знаци⁶³, чија је старост 3500-4000 година пре Христа⁶⁴. Професор Радивоје Пешић је на основу ових знакова реконструисао "Винчанско

писмо"⁶⁵, најстарије писмо на свету, које садржи већину словних ознака које се јављају у бројним писмима медитеранског света пре појаве грчког писма (етрурско, лидијско, ликијско, каријско, старохебрејско, феничанско, пунско, сахарско, умбријско, оскијско, старолатинско, венетско итд.). Неке тумачења етрурских натписа, заснована на српском (или словенском) језику, дала су неочекивано успешне резултате⁶⁶, а неколицина аутора је узајамно независно указала на постојање веома старог писма код словенских народа. Пронађени су остаци копања руде и прераде метала (Рудна Глава, најстарији рудник бакра на свету). Такође су пронађени остаци иригационих радова у Мачви⁶⁷, који доводе Подунавље у најмање равноправан статус у односу на Месопотамију.

⁶¹ Милоје М. Васић: "Кроз културни слој Винче", САН Споменик књ. 100, Одељење друш. наука - нова серија књ. 2, Београд, 1956.

Милоје М. Васић: "Клеромантика у Винчи", Глас САН 218, Одељење друш. наука књ. 4, Београд, 1956.

⁶² Нико Жупанић: "Систем историјске антропологије балканских народа", "Старинар", Београд, 1907.-1909.

Нико Жупанић: "Тројанци и Аријевци", LXXXVI књ. "Гласа" Српске Краљевске Академије, Београд, 1911.

Нико Жупанић: "Трагом за Пелазгима", из "Narodnih starina", Загреб, 1922.

⁶³ Јован Тодоровић, Александрина Цермановић: "Бањица - насеље винчанске културе", Музеј града Београда, 1961.

Jovan Todorović: "Written Signs in the Neolithic Cultures of Southeastern Europe", Arch. Jugoslavica, X, pp. 77-84, 1969.

⁶⁴ Миодраг Грбић: "Бањички неолитски налази у анализи C-14", у Ј. Тодоровић-А.Цермановић, 1961. (претходно наведена), с. 71-73.

⁶⁵ Радивоје Пешић: "Винчанско писмо", "Пешић и синови", Београд, 1995.

Радивоје Пешић: "Завера порицања - предавања и записи 1985.-1992.", "Пешић и синови", Београд, 1996.

⁶⁶ Светислав Билбија: "Староевропски језик и писмо Етрураца", The Institute of Etruscan Studies, Chicago, 1984.

⁶⁷ Војислав Трбуховић, Миливоје Васиљевић: "Најстарије културе у Подрињу", Народни музеј Шабац, 1983.

Теорија о досељавању Срба 626. године на Балкан последњих година је озбиљно оповргнута археолошким налазима бројних српских насеља и гробова из периода од III-V века јужно од Саве и Дунава, што се у некој мери може сматрати и директном археолошком потврдом "Летописа попа Дукљанина" у коме се описују

Српске државе и владарске лозе више векова пре Немањина. Теорију засновану на запису Константина Порфирогенита оповргавају и лингвистичке студије, а таква тврдња је у конфликту са елементарном логиком и техничким могућностима тог времена.

Лингвисти су током последњих година покушали да реше питање порекла Индоевропљана. Првобитне теорије о досељавању са иранске висоравни и из црноморских и каспијских степа показују се све мање оправданим. Последњих двадесетак година већина лингвиста смешта ту прапостојбину у широку зону северно и западно од Црног Мора, обухватајући истовремено и већи део Подунавља и Балкана⁶⁸.

⁶⁸ J.P.Mallory: "In Search of the Indoeuropeans Language Archaeology and Myth", Thames and Hudson, London, 1991.

Андре Мартине: "Индоевропски језик и Индоевропљани", Књижевна заједница Новог Сада, 1987.

Тиме се враћа у жижу заснованост закључака аутора занемарене српске и словенске аутохтонистичке школе, јер се практично оцртавају контуре словенског простора. Осамдесетих година су се појавиле у јавности нове теорије о пореклу и досељавању Срба на Балкан и о раним српским државама, које су одступале од већ одомаћеног убеђења да су Срби дошли из некаквих мочвара "иза Карпата", како би једно ропство заменили другим и у њему

живели више векова, не помишљајући на могућност да направе своју државу. Књиге познатог историчара Реље Новаковића су својом изузетном прецизношћу и студиозношћу указало на потребу за темељнијим истраживањем старијих периода српске историје⁶⁹, најављујући нова времена у српској историјској науци, која из године у годину незадрживо наступају.

⁶⁹ Реља Новаковић: "Бранковићев летопис", САНУ, Посебна издања књ. 339, Одељење друш. наука књ. 35, Београд, 1960.

Реља Новаковић: "Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво", Историјски институт, Београд, 1978.

Реља Новаковић: "Где се налазила Србија од VII до XII века", Историјски институт, Београд, 1981.

Реља Новаковић: "Још о пореклу Срба", ИПА "Мирослав", Београд, 1992.

Реља Новаковић: "Срби - Име Срби кроз време и простор", ИПА "Мирослав", Београд, 1993.

Реља Новаковић: "Срби и рајске реке", ИПА "Мирослав", Београд, 1995.

Крајем осамдесетих се појавило (у тадашњим условима сензационално) дело Олге Луковић-Пјановић "Срби - народ најстарији"⁷⁰, које је наишло на бурна оспоравања и тек спорадично подршке⁷¹.

Ова књига је заинтересовала бројне историчаре и љубитеље историјске истине да потраже аргументе за и против наведених тврдњи. Појавило се убрзо неколико значајних књига, које су пред читаоце вратили већ заборављене ауторе из ранијих периода и поново указале на омаловажаване чињенице⁷². Неке од њих су отишле даље у истраживању и презентирале су нове чињенице, засноване на новим сазнањима из историјских, археолошких и лингвистичких наука, која бацају ново светло на стару српску историју⁷³.

⁷⁰ Олга Луковић Пјановић: "Срби... народ најстарији", допуњено издање, ИПА "Мирослав", Београд, 1994.

⁷¹ Наслов књиге је преузет из једног скраћеног цитата Лаоника Халконкондиласа, византијског историчара из XV века, У оригиналу се говори о "Трибалима", али је из даљег текста очигледно да се под њима подразумевају Срби.

⁷² Љубомир Кљакић: "Ослобађање историје - I књига: Почетак пута", Архив Кљакић, Београд, 1993.

"Catena Mundi - Српска хроника на светским веригама", едитор Предраг Р. Драгић Кијук, Ибарске новости - Краљево, Матица Срба и исељеника Србије - Београд, 1992.

⁷³ Гојко Вукчевић: "О поријеклу Илира", Подгорица, 1992.

Никола Јеремић: "Српска земља Бојка", ИПА "Мирослав", Београд, 1993.

Јован Деретић: "Западна Србија", Сардонија, Чикаго, 1995.

Јован Деретић: "Срби - народ и раса - нова Вулгата", Музеон, Чикаго, 1996.

Љубомир Домазетовић: "Античка историја и порекло Срба и Словена", Београд, 1995.

Драшко Шћекић: "Сораби", Сфаирос - Београд. Тимор -Подгорица, 1994.

И у Хрватској, Словенији⁷⁴ и Македонији⁷⁵ такође је порастао интерес за истраживање порекла, полазећи од аутохтонистичких теорија.

⁷⁴ Matej Bor, Jožko Šavli, Ivan Tomažič: "Veneti naši davni predniki", Ljubljana, 1989.

⁷⁵ Лидија Славевска: "Етногенезата на македонскиот народ", Матица Македонска, Скопје, 1992.

Последње године су из заборава извукле бројне ауторе, на челу са Симом Лукиним Лазићем, чији су "Срби у давнини" углавном прошли незапажено у поновљеном издању. Поново су се пред јавношћу појавила српска историја Милоша Милојевића и паралеле са Ведама у анализи Илије Живанчевића. Постало је очигледно да треба најзад превести Рајићеву и Орбинијеву историју, Шафарикову историју Словена, да треба преиспитати старе летописе и византијске и античке изворе, да треба у овакве анализе укључити бројна (и призната у свету) нова археолошка и лингвистичка открића...

Ма колико победа германске школе од пре једног века изгледала убедљива на основу тадашњих чињеница, разлози за њено преиспитивање су постали очигледни. Новији

археолошки, лингвистички и етнолошки налази показују да су дела припадника аутохтонистичке школе била много ближа реалности, ма како то онда звучало романтичарски. Индустијски развој и економска моћ германских модерних држава нису могли да учине излишним трагања за коренима, а у тим трагањима (уколико би ишла у дубоку прошлост) веома брзо и лако се налазе чињенице које озбиљно рунирају темеље германске историјске школе. Бирокуратско одбијање да се уопште отварају "решена" питања само појачава потребу да се "критична разматрања" поново спроводе, али овог пута уз нове чињенице и уз стварна критична разматрања свеукупних чињеница.

Данас се већ може рећи да је српска аутохтонистичка школа рехабилитована, барем што се тиче научно заснованих доказа и њихове расположивости за истраживања. Преостаје да се то и формално учини кроз званичну српску историјску науку, за шта постоје сви потребни научни аргументи. Нажалост, као и дело Симе Лукиног Лазића, све то долази исувише касно да би могло да одигра битнију улогу у очувању српског народа. Остаје барем утеха да на површину избија права истина, како би Срби, мада већ неповратно сведени на мали народ, могли да у тој истини нађу снагу за будући опстанак у мору моћнијих и не много пријатељски настројених.

Драгољуб П. Антић

Сима Лукин Лазић

РИЈЕЧ ДВИЈЕ

предговор "Краткој повјесници Срба", Загреб, 1894.
(одломак)

Историја је грчка ријеч, а српски се то каже повјест или повјесница или паметарница - све је то једно исто.

Послије читања, писања, рачунања и оченаша, свакоме човјеку родољубу најпрече је знање: повјесница рода и народа његовог. Човјек који не зна, а неће да позна повјесницу свога народа, то је несвјесно чељаде без рода и имена, без љубави и поноса. Такво чељаде личи на сироче находче са улице, које не зна: ни ко је ни откуда је дошло на свијет, ни ко му је био отац, ђед и прађед. Повјесница народна, дакле, учи се за то: да познамо свој род и поријекло своје; да знамо, ко смо, чији смо и откале смо; да знамо, ко су нам и какви су нам били наши преци, наши стари, па или да се поносимо њима и да се утледамо на њих, или да се поучимо њиховом патњом, па да се чувамо погрешака њихових.

Прошлост је водила будућности свакоме, паметном и разборитом човјеку. Тако и народ, који познаје и љуби своју прошлост - своју повјесницу - поуздано иде на сусрет будућности, јер ће тако моћи да избјегне оне погрјешке, са којих је патио у прошлости. Кад знамо повјесницу свога народа, и духом смо јачи, не осјећамо се сиротни и самохрани, јер онда знамо да имамо у свијету још пуно браће своје, па чисто осјећамо, како над нама вазда стражаре велики дуси славних нам предака и чувају нас, да нам у срцу никад не угасне огањ родољубља, заједничког сродства и љубави братињске. Тако се челичи дух народа, те постаје силан и несавладив, да му не може наудити ни унутрашњи ни спољни злотвор.

Рекао сам и кажем: народи, макар како били силни и велики, умиру и нестају, чим изгубе свој понос: чим занемаре и забораве своју прошлост, своју - народну повјесницу. И заиста, многи силни и славни народи, када заборавише на се и на своју прошлост народну, - оида и нестадоше са лица земље, те их сад људи још само по имену казују...

приредио Миодраг Б. Платиша

ДВИЈЕ ОСКОРУШЕ

ЈЕДНА МЕНИ, ДРУГА ЊЕМУ

ЗГОВОИО

ВРАЧ ПОГАЂАЧ

МОЈА ОСКОРУША

- Искрена исповјест искреној Србадији -

Каже : ко признаје - пола му се прашта.

Па тако би зар и учинио великодушни мој Србаљ, оно вјечито давало и праштало. Ал - што но реку наши Хорвати - Ја овђе не "питама проштења", нит се ја ово исповиједам, да ми се пола опрости, но само казујем: да је већ превалило пола године, откако је штампана моја "Кратка повјесница Срба", а ја истом задњих дана доспједох, да је прочитам с краја на крај. (У рукопису је никад цијелу не прочитах, јер је у исти мах и писана и штампана.) Па и сад сам је листао летимце, ал опет сам запазио прилично погрјешака штампарских, а богме и мојих рођених.

Тако, на прилику, већ на 47. страни погрјешно је речено, да је св. Владимира убио Самуиловић, јер је требало рећи: Владислав Шишмановић. Тако и на 157. страни, гђе се говори о славонским устанцима из XVI. стољећа, стоји штампано: "То бјеху почеци небројених српских устанака, који се низаху из године у годину", а требало би да стоји: "То бјеху први почеци неизбројних српских устанака" и т.д. А сличних омашака мојих и штампарских биће зар и повише. Него, ситнице поклањам ситничарима, али молим нека се исправе бар ове три горопадне крупнице:

Прво. На 152. страни вели се: да мошти св. Стевана Штиљановића почивају у манастиру Крушедолу а требало је рећи у Шишатовцу.

Друга. На 173. страни каже се: да је пок. Српско Војводство обухватало Сријем, Барању, Бачку и Банат, а на жалост није, но само : Сријем, Банат и Бачку - без Барање.

Треће - најгоропадније: На 161. страни, гђе но је ријеч о црногорском митрополиту Василију Петровићу, треба да отпану и морају се, у бестрв збрисати ове ријечи: . . . "а тијело његово Црногорци пренесоше у манастир ; Острог, гђе и данас почива. Са превеликих његових добротинастава он је проглашен за светитеља под именом: св. Василије ; Острошки". Јер ово није овако. Није ово исти Василије, него су то била два пораздалека Василија. Овај мој цетињски владика Василије заиста је живео у XVII. стољећу и био онакав, како га ја описах. Али захумски владика Василије, или св. Василије Острошки, живио је неких 100 година раније и био родом из Попова у доњој Херцеговини, па од турског, зулума избјегао у острошку пећину, гђе ва истину и данас почива.

За ову последњу омашку (о св. Василију) запела су и друга браћа. Но први ме на њу упозорио некакав "Лука Јовановић скрај Требиња па сад стои у Боку". (Баш тако ми се он у писму потписао, па сад ја не знам ни ко је он, Вукаловића назва "пјанчином", а његова друга

Мићу Љубибратића "лажовчином". Оно јест, да је Вукаловић под задње днeвe предсмртне волио малко и да пијуцне. Ал он је то чинио на јуначког дерта, у невољи љутој - изгнаничкој.

А, молим ја тебе, ево данаске и женска ћечица цијевче по крчмама, без икакве невоље јуначке. Него прођимо се овог данашњег кољена, које није ни до кољена Вукаловићу. Већ ако ће се штогод говорит о пићу, ено Краљевић Марко је пио за три Тота. Па опет : ни све оне "тулумине вина" ни "леђени од дванаест ока" не угасише бесмртну звијезду Маркове славе. Па залуд ми се љути (а погано се љути) тај незнани Лука, што сам ја поменуо Луку Вукаловића (поменуо сам га са циглих шест ријечи), а нијесам поменуо некоје "војводе", љубимце његове, за које српска повјесница једва нешто знаде, али моја "Кратка (краћушна) повјесница Срба" баш ништа није могла знати. Јербо: цијело то доба од год. 1860. до данас морао сам ја да збијем на једну једину -последњу страницу ове књижице. А након последње стране ваљда није могла доћ' и нека - најпоследња?! Па то баш и јест узрок, што сам у опће цијелу повјест Црне Горе и Херцеговине онако душмански стињио и саћерао је готово на ништа.

Него, хоће и да лаже тај грдни Лука незнановић. Јер он вели, да његов славни имењак, "никад није ни фишека опалио" и чуди се: "како је мога' Лука Вукаловић дићи Рају Ерцеговачку спразном пушком без олова, Ерцеговце кои су јадни били Сиромаси и утучени од турака?" Тако он мене пита. А ја опет молим, нека он мени каже: е да ли је још и која раја, дизала устанак прије, но што је постала права раја, прије но што је осиромашена и утучена од својих угњетача? И нек ме поучи : е да ли је још и који устанак дизан са потпуном ратном спремом? Колико ја знам повјесницу свијета, све народне устанке на овој гуравој планети дизала је баш само она голорука и голокрака сиротиња раја, која није имала ни рува ни крува, ни праха ни олова. (Властеоске, беговске и друге господске буне - нијесу народни устанци.) Та бар ми Босанци и Херцеговци знамо то и памтимо - од јуче. И докле год се истина не пробрцне у лаж, а лаж у истину, све дотле бесмртна дјела Вукаловић Луке свијетлиће Српству као звијезда преодница. А славу имена Вукаловићева неће моћи потамњети ни бутун све "војводе" готовановићи, што год их је под сунцем, а камо ли један њихов калауз незнановић - "скраи Требиња па сад стои у Боку".

Толико Луци о Луци. Не ради њега, но рад оних - иза њега.

А ево да ме у поноћ пренеш иза сна, па, да ме упиташ, како ми је име - можда ти то не бих умио рећи. Али у свако доба дана и ноћи умијем ти ја на памет испричати: да српски деспот, св. Стеван Штиљановић, не почива у Крушедолу, него у Шишатовцу. Та истом је 12 година откако сам ја у Шишатовцац пјешнице ходио и свети ћивот његов цјеливао, па не треба нико други да ми прича о светињи тој српској.

Још љепше знам ти ја на узуст причати о пок. Војводству Српском, које (за пакост) није обухватало Барању тужну, него је Барања била и остала само празно сновиђење и пуста жеља народа српског, испуцана у вјетар на мајској скупштини 1848. И не треба мени ту књиге никаке и ничије. Па не треба ми ни онај "Патентъ царскій за Војводство Сербіе и темешкии Банат", који је већ сав испараклаисан у мојим рукама. Што ће то мени? Јесам ли ја истински Србин? Ако јесам, онда је Српско Војводство цијелим својим обимом ужљебљено мени у мозак и свом тежином својом лежи ми на срцу. А такав терет сињи и у гробу се осјећа и -памти. А још понајљепше требао бих ја да ти причам о св. Василију Острошком. Јер ја сам створио календар "Србобран". Он је моја замисао и моја творевина, па ја сам му био и кум и правцедавац, а био сам му и уредник за прве двије године. А у том календару г. 1892. (за 1893.) баш ја својом руком описао сам манастир Острог и тамо сам љуцки рекао: ко је и шта је био св. Василије Острошки, одакле је родом, гђе је живовао, кад је преминуо и гђе сад почива санак вјечни.

Па кад сам ја то све знао још онда, како ли не знаћях сад, под ове маторије и паметније дане?! Е, видиш, томе бих се и ја чуддио, кад не бих знао што сам. А само ја знам, како ја радим и како муке мучим, пишући и издајући својим трошком књиге ове народне српске. А други би то, бар донекле, могао да схвати само тако, ако изволи знати: да сам ја "Србе у давнини" написао за неких 25 дана, а "Кратку повјесницу Срба" за пешеснаест дана и ноћи - обоје за непун мјесец и по, а обоје износи 25 ½ штампаних табака најзбијенијег ситног слова. Истина, градиво, којим ја располажем у садашњем раду, прибирао сам годинама. Али

данас за само писање књига трошим ја тек десети дио времена, а осталих девет десетина живота мог прождире ми сама распродаја и ућеривање вересије. Крвава је то мука: унијети у народ 18.000 књига српских, а још крвавија - ућерати вересију књижевну! А ја сам за циглих девет мјесеци убацио у народ 6.000 "Срба у давнини" и 12.000 "Кратких повјесница Срба". Али док сам то смлавио, ево какву сам муку мучио:

У року од једне године написао сам око 15.000 адреса, које по мојим протоколима, које на писмима, картама, пакетима, фрахтовима и т.д. Утрошио сам до 5.000 коверата, пола за штампана, а пола за својеручна писма. Написао сам својеручно око 2.500 писама и неких 900 дописних карата. Испунио сам преко 1.000 фрахтова и декларација. Написао сам преко 1.000 рачуна. По гласу, званично овјеровљене поштанске књиге моје, спаковао сам и поштом отпратио до данас само 1237 пакета великих и приде још 459 крстоплета. Сав овај сијасет завео сам и спровео пет пута кроз неких пет протокола. Готово све ове пошиљке лично сам и на пошту спровео, па много сам и сам носио; а зимус по оним смјетовима и клизавицама, богме, помагао сам и колица гурати до поште, кад браца Илија посустане и запне на сред друма пута.

(А вићевала су ово и нека отмена господа загрепска, па у тој кубури мојој чисто им бјеше зазор да ми се јаве. А иначе, кад и ја натучем цилиндар на главу, умију они и подубље да скину капу. Али која ми вајда од шупље капе, кад ја нијесам такав господин човјек, да бих се стидио поштена рада, за љубав господског поздрава.)

Но истом што сам са поштом раскрстио, тек онда морам дан и ноћ да се грбавим ућеривањем вересије, а са тога најгнуснијег посла на свијету, ево ни дан дањи не могу ја да дигнем главе. Па најзад, као ваљало би не заборавити, да сам у истом року написао и по два пут својеручно корегирао двије књиге своје од 251/2 табака на 408 страна, а узгред доспјевао сам још и за другу своју работу народну. На све ово само за прве двије књижице моје, и све за једну годину. А све ово спетљао сам ја сам самцат, без ичије помоћи, осим божје и лијечникове, који ми помагаше крпарити ово мало здравља изанђалог.

Е, па то је онај "волшебни прут" у раду моме. Само таким "марифетлуком" постигао сам јадни "успјех" онај, од ког "успјеха" ја имам опет само десет голих ноката, а на којем "успјеху" завиде мени некоје ситне душице спаситељске. Па, болан, што ми завидите, на чему ли ми завидите, мудра господо? Та изволте, господо, изволите и ви овако засукати рукаве, па се наберите меда као и ја. На томе вам ја заиста нећу позавиђети. Па кад се ја вас не бојим - не бојте се ни ви мене. Тек ово једно упамтите: лајавом завишћу и готованском надутошћу не постиже се успјех - никакав.

Али, да да! Појмим ја вас, господо српска и турска. Мука је то радити, жичити, издирати, да ти кичма пуца. А полакше је то бити фини господин и потписати се црљеном свилом, те се из доколице обадати по туђој муци и шепурити се јевтином славом по Новом Саду и Земуну. Него, и ја сам, господо, могао бити господин човјек. Нуткало се и мени баш финога хљеба господскога. Али ја не шћедох ни омирисати масне те залогаје. Не, што би они били нечасни, него зато, што ја презирем овај погани живот и што мени све удобности тога живота не вриједе ни за саму сјен велике мисли оне, које ради једино и живим ја и дишем још овај покварени ваздух. А ту мисао, мислим да ћу најбоље изразити баш овим, тек започетим радом својим. Па већ с тога: ни за шта на свијету не бих ја прекинуо овај рад, докле га не свршим или док не паднем на нос. Сит сам вјечитих почетака, па хоћу да почнем што сам почео.

За то ја радим баш овако, како радим. Јер само разговјетна и само јевтина књига може продријети у ону дубину што се зове народ. А само на овај мој начин могу се дати народу овако јевтине књиге. Никоји трговачки издавач књига, који храни и плаћа ваздан књиговођа, пословођа, експедитора и агената не може дати моје "Србе у давнини" за 35 новч. и моју "Кратку повјесницу Срба" за 24 1/2 новч. А ја сам их таман по то дао, кад се одбије 30% рабата, а већ пропалу вересију немој ми ни одбијати, јер ту стијену непомичну не одби ни шестоперцем Марковим. Е, па само тако, што све послове оне пешесторице посленика издавачких радим ја сам самцат, могу ја да дајем народу онако јевтину књигу. Па то је прво. А други разлог, за што ја овај рад нећу да повјерим издавачима од заната, сасма је прост и знан. По оној награди, коју писцима дају наши књижари издавачи, ја бих могао писати годишње и по десет онаквих књига, па опет да скапавам на туђем прагу. А ја и нећу и не могу и не умијем да живим од милостиње.

Но још један је узрок, за што сам овако на врат на нос избацио "Кратку повјесницу Срба". Та књига могла ми се исплатити само у 12.000 примјерака, и то, ако сва одмах прође. А могла је проћи само тако, ако се употреби као светосавски дар за школску Српчад, за коју је збиља и удешена. Дакле, свих 12.000 морали су проћи кроз пошту најдаље до св. Саве о.г.

Међу тим, 10. (22.) октобра прошле год. навршавало се 500 година, откако је погинуо Краљевићу Марко. А још годину раније био сам ја наумио, да напишем за Маркову 500-годишњицу нарочиту књигу: "Краљевић Марко у науци и у народу". Па збиља и прибрао сам дивно градиво, готово све што данас наука и народ зна о томе најславнијем Србину. Али док сам удомио "Србе у давнини" и док сам летио по Београду и другђе, пабирчећи градиво за "Краљевић Марка" - октобар би и прође, а светитељ Саво дође на домак. Те тако све оно градиво сво још и сад ми труне међ ова четири зида, а ја ти се тужан одужих дели - Марку само једним чланком у 157. бр. "Заставе" Милетићеве. Али - на срамоту одрођеног овог кољена нашег - други некоји преставници јавног мњења србињског ни толицино не учинише. Не удостојише они Краљевић Марка ни једном ријечи и прођоше мимо 500-годишњег гроба његовог као поред турског гробља. Па сад бих ја ту морао плунути на неке дебеле образе. Али: сад ја само - причам. А ево ти свршетка приче. Чим промаши "Краљевићу Марко", дај брже боље згрувај "Кратку повјесницу Срба", нек бар то не излиња. И лицем првог дана божића, нит сам што ијо, нит сам пио, нити сам божића видио, него баш тог благдана у дубоку ноћ заврших последњу страницу рукописа, па већ до светог Саве одјездише широм Српства првих 10.000 "Кратких повјесница Срба", бутун - с погрјешкама.

Елем: у том прећераном напору, у том очајном трку, омакоше ми се оне омашке пера. А од таквих (па и грђих) омашака не могаху да се спасу ни најучевније главе, па макар их носиле и спорије ножице од мојих. Најзад, ни Бог човјека није створио без погрјешке и безгрјешна, а гђе ли ће грјешно чељаде створити нешто савршено - непогрјешно!

Згријешио сам - па то је моје! Ту оскорушу морам ја сам да прогутам. Али то ме љуто тиштало, па морадох баш да се исповједим. Мислим, да је ово требало знати - па ето нек се зна. А макар како се ова моја исповјест чинила нескромна, потпуно је искрена: савршено је - истинита. Ал, и опет кажем, кад се ја овако искрено исповједам - не молим, да ми се опрости. Само казујем: како је било. Па баш тако је то било. А бар то толико требали би да знају они, који хоће мени да суде, а не желе бити неправедни.

Да боме, њима ће се ово чинити американски. А није, него баш искрено - српски.

З а г р е б, у очи св. Илије Громовника 1895.

Сима Лукин Лазић
житељ загрепски

ЊЕГОВА ОСКОРУША

Илити "Радосна појава" на утјеху "Једне жалосне појаве" господин Станојеве

Размазили ме! Сад тек видим ја, како су ме браћа размазила и разњежила. Јер за ово десетак година, откако се злопатим пискаријом на књизи и новинама, жњео сам ја у народу своје српском све саме похвале, па често и прећеране - незаслужене. Па то ме ваљда размазило, па можда сам стога овако и осјетљив на сваку, која се за мном лане.

Но од свега мога рада највише прашине успрашише "Срби у давнини". Чим се та књижица појавила, обасут сам стотинама најласкавијих писама, која ми стизаше из свих крајева и свих слојева народа српског, почев од митроносних архијереја и дипломисаних учењака, па до једва писменог Србина занатлије и ратара. Ал осим те "приватне славе" моје, "Срби у

давнини" славно прођоше и кроз јавно мњење српско. Десетак и више најугледнијих јавних гласила обасуше хвалом тај скромни рад мој, а понајљепше ми кадише баш најљући начелни противници моји.

Сваки други на мом мјесту можда би био блажен и сасма задовољан тако одличним свједоцбама. Али ја не бијох задовољан. Част ми - не! Та слава и хвала не приону на ме. Него сам још зеленио од јада и црљенио од стида због некојих тих похвала. Особито због оне препохвалне оцјене у београдском "Дневном листу", гђе се мојим "Србима у давнини" намеће нека научна вриједност, а мени се подмеће ни чим заслужена почаст "озбиљног научењака"! А нити сам ја какав научењак, нити је та моја књига какво научно дјело. Ја сам - ако ми се дозволи - само скроман служитељ Српске Мисли, па тој мисли покоравам све, и само њој служим ја по сили сила својих, по снази снаге своје. У осталом, ко сам ја и шта су моји "Срби у давнини" - рекао сам већ јасно и прејасно у истој књизи. Па за то сам зеленио и црљенио, што људи на силу бога неће да ме разумију. Па за то сам одмах процуњао писца оне оцјене у "Дневном листу", те сам му писао крупно писмо. Ал му се не захвалих на похвали, него сам му још замјерио и молио га најљубазније, да ме никад онако не хвали:

А писац тај висока је личност, висока и положајем и честитошћу својом, а похвалио ме онако из најплеменитије намјере. Па за што му се ја показах тако незахвалан? За то, што сам поуздано знао, да ће се оном прећераном хвалом само пробити нова бреша, кроз коју ће ускакати за врат моји противници. А што год је незаслужена слава, тим шири бреша - тим лакши посао мојим противницима. Па, збиља, та пушта "слава" моја није дала спавати неким живчанијим душицама, које на меким душецима сновијају "о будућој" слави "битиимајућих" заслуга својих. А понајвећма ми се узврпољило, баш оно исто моје "момче риболовче", које се иначе пунословно зове: господин Станоје Станојевић. Осјетило оно, да га нешто жуљи и ремети му златне снове, па што ће и како ће да се прослави, него дај опет удри по мршавим леђима каквог новинарског Симеуна. Па и право ми је тако.

Јер, што но ракли тамо неки његови: "Ако је и до славе - и славе је доста било"

А ето било је и незаслужене славе, па нек буде и срамоте незаслужене. А господин Станоје к'о мисли, да је баш он најпозванији да послужи срамоти српској, те се испотекар заврже перцем гушчијим и полеће опет у бој на "Србе у давнини", па у 25. броју новосадског "Браника" од 1895. истрући он сву своју памет у облику "Једне жалосне појаве". Истина, тим поновљеним насртајем није он циљао правце на моју маленкост. Ја му се зар чињах преситан за нишан, те овај пут узе на зуб мог оцјењивача, који се у 181. књизи "Летописа" Матице Српске доста повољно изразио о "Србима у давнини". По томе, дакле, ја бих могао с миром да отаљавам свој посао и да пустим преда се тога оцјењивача мог, нек се он сам ода зла брани. Али штовани тај Србин још никако не нађе за вриједно, да подели перје са господином Станојем - па ево морам ја да крадем од Бога дане.

А тргнућу кратко, од рамена, па коме опанци, коме обојци.

*

*

*

Кажу људи, да су будале најмудрији филозофи. Будала човјек уврти у галаву макар какву будалаштину, на прилику, уобрази да је он Бог Саваот, па тако ти он боговски превјекоти свој злеуди вијек. Па, болан, и срећа је то, блаженство је то! Само је к'о незгода, што се до те "среће" не може попети никаква филозофија људска, док не загази у - лудост. А чујем ја, да се и мој господин Станоје баш сад учи филозофији на високој школи бечкој. А, к'о што видим из те "Једне жалосне појаве" његове, он се већ лагацко пење оном крајњем ступњу филозофском, који човјека чини - "срећним и блаженим". Јер у истом умотвору своје госп. Станоје пара носом облаке и поносно кличе:

"Г. С. Л. Лазих, писац "Кратке повјеснице", одговорио на моју белешку (у "Стражилову") читавом књигом од 232 стр. - "Срби у давнини", Загреб, 1894. - у којој је у полемичном тону, који је против мене управљен, хтео да докаже све оно што је написао (итд.), па: "наравно није пропустио да ме том приликом и лично нападне"..

Ва истину, Србине мој Србаковићу, овако силно уображавати о себи може само оно чељаде, које је на правом путу да постане "срећно и блажено". И ја само жалим, што сам изазван, да порушим то "блаженство" господин Станојево. А хоћеш - нећеш - мораш. Јер,

случајно, ја сам "Србе у давнини" зачео прије, но што сам и слутити могао да под овом капом небеском битише и неко небеско мезимче:

Станоје Станојевић. Зачео сам их најприје под именом "Жабец напуханец", а на то ме је изазвало прво и прво безобразан напад "Obzora" и "Hrvatske", а за тим сличан напад у 9. бр београдске "Будућности" од 1893. Тим поводом почех ја писати "Жапца напуханца" у подлиску 86. броја "Србобрана" од 1893. и продужих кроз осам бројева, па у броју 94. заковрнух шију "Жапцу" томе, да га наставим касније у посебној књизи, под новим именом: "Срби у давнини". А све ово збило се у год. 1893. - много прије госп. Станоја. Па тек на мјесец дана по прекиду "Жапца напуханца", кад сам ја већ објавио "Србе у давнини" - тек онда први пут искрсну преда ме тај Станоје Станојевић, у 1. бр. "Стражилова" од 1894. Па то је она хваљена "белешка" његова, о којој он уображава, да сам ја на њу одговорио "читавом књигом"!!! Него, све ово речено је бар десет пута и јасно објасњено у истој књизи мојој. А тај господин Станоје ваљда је морао прочитати књигу ту прије, но што јој се наметнуо за судију. Па кад он ипак тврди, да је та књига само неки "одговор" на тричаву "белешку" његову, онда стоје само ове двије могућности: или господин Станоје лаже сав свијет, или он лаже себе сама, па силом уображене величине своје хоће да буде - "срећан и блажен".

Ал то ти је само прва лаж, пунословни господине. Јер ти и по други пут лажеш, кад кажеш, да је та књига тебе ради написана. Оно, јест истина, да сам ја њоме и тебе ошукнуо. Ал то је ишло само узгред, као што узгред ошинух и оно загрепско ђаче полетарче из "Будућности". Али вама двојици за љубав не написах ја "Србе у давнини", но једино ради оних: "које је преластила и опчинила" она лажиторба, што се зове: "Hrvatska" и "Obzor". Тако ракох ја на стр.15. А на стр. 21. рекох овако: "да се не би нашло "можебитне" младе ђеце луде, која би могла повјеровати крештању "Obzorovom": ево ћу показати и доказати, да ја баљ нијесам исисао из својег малог прста. - И само тог ради пишем ја ово, а не ради надувеног жапца свезналице. Јер говорио ти њему ил не говорио - све толико ти чини. Одскаче од њега све, као "торба са маните мазге". Баш ко што и од господин Станоја одскаче све, што жуљи уображену величину његову.

За то и по трећи пут лажеш ти, господин Станоје, кад се хвалиш, да је онај мој Е "полемички тон" створен теби за љубав и да је ли "против тебе управљен". Тај тон је тек једна особина мога пера само за извјесне радове. А тај сатирично полемички "тон" илити "стил" измислио сам ја још онда, кад је твоје господство жуљило скамије новосадске гимназије. Још фебруара 1891. у подлиску "Србобрана" почео сам ја писати "Шило за огњило" и писао сам га тим стилем неке три године застопце. А кад сам там истим "тоном" писао и "Србе у даљини", ја сам тамо полемисао са многим људима, особито и поглавито са "Обзором", а господин Станоје био је онђе девети у плугу. То види свак, ко само завири у "Србе у давнини". Али то не види само њихов судија, господин Станоје, коме се зар прохтјело, да уђе у календар, те се гради и мученик.

Јер и по четврти пут лаже господин Станоје, кад мученички преврће очима ко преблаги Јеврем, па кука: да сам га ја "том приликом и лично напао". Лаже колико је тежак! Јер нигђе у тој књизи ни једним словцем није поменут Станоје Станојевић. Тамо се помиње само неко "момче риболовче". Ал ни под тим именом ја њега лично не вријеђах, нити га нападах, но само се - браних од његова насртаја. А браних се тако, што сам се узгред шалићкао с њиме и савјетовао га као мајка Цоду. Ал образа му ни прстом не дирнух. И докле год ми он не наведе отуд бар једну личну уврједу, све дотле; господин Станоје - лаже. А каже ваљда с тога, што силом хоће да се гради мученик, не би ли час прије постао "срећан и блажен". Па баш кад му је толико стало до мученичке славе - ево сад га ни лично не штедим.

Ама, гђе ћеш га и штедити, по Богу брата, кад он лаже заманце, па у једном истом зијеву и по пети пут лаже и каже: да сам ја само: "хтио да докажем оно што сам написао".

Ко год је макар овлаш прочитао "Србе у давнини", тај већ и сам види, како је несретне руке тај господин Станоје. Јер све, што сам ја хтио да докажем књигом том, све сам ја тамо и доказао стотинама доказа и образложених стотинама разлога из стотине најодличнијих писаца. Али, на против, господин Станоје у својој "Једној жалосној појави" ни једним доказом не доказује своје - голе тврдње. Ал што је од доказа одујмио, то је накрмио личном грдњом: назвао ме лакрдијашем, шарлатаном, незналицом, фалсификатором, демагогом и дрским букачем. Па

то се код куће његове зове "фини стил"! То је углађеност и пристojност нека господска! И њему то нијесу личне уврједe! Па још он има образа, да се жали, да је "дично нападнут"! Ама, кажем ли ти, уобразио човјек, да га неко "прогони". А како се поступа са таким болесницима, то знају само руетлије његовог бабајка. А ја већ нијесам од тога руета докторскога. Па ако му дома нема лијека - залуд му се са мном натезати.

Него, и не пита се ту "лични нападај", господин Станоје, него доказе - доказе хоће људи. И докле ти мени доказима не докажеш, да сам ја (разуми, да сам ја, а не ко други) макар гђе, макар кад и макар само једну јоту фалсификовао и намјерно изопачио: све дотле остајеш ти, пунословни господичићу, ординиран лажов, који хоће јевтино да се прослави - на рачун туђег образа. Или зар ти мислиш, да је довољно рећи некоме: твоје су тврдње "дрске и без смисла", то је "фалсификовања факата" - а доказе за то стиснути у џепу? Е, мој соколе, тако могу мислити само оне уображене величине, које су већ приспјеле оном врхунцу филозофском, гђе чељаде постаје - "срећно и блажено".

Него, јадно ти и то "блаженство" твоје, кад ти њега ради и по шести пут лажеш и 1894.) овако вели: "- Dolci, Severini, Appendini, Катанчић, Kleczewski, Bogus-Sestrenczewicz, Csajkowski, Lelewel, Шафарик - мислили су и доказали су, да Готи, Сармати, Скити, Гети, Трачани, Илири итд. нијесу били ништа друго до Словени. - - Све такове словенске писце наткрилио је славни Словак Фрањо Сасинек". Па најзад каже: да је њему (Кончару) "пошло за руком доказати, да су Сасинекови исконски Словени на балканском полуострву прави правцати Срби".

А да су ти Кончарови Срби истовјетни са оним Србима у Скитији и Сармацији, то сам ја доказао множином других писаца Несрба, на читавих 10 страна (од 130 до 140.), гђе и сам др. Маретић за Ските каже: "Ти Скити били су без двојбе Словени", па најзад по Кеперту и Шафарикју тврди: "да су тамо не само у доба Херодотово сиђели, него и данас тамо сједe Словени". А да су ти Словени били баш Срби, навео сам ти онђе најзад и Шафарика, па и Вацерада, који име Сармат тумачи именом Србин: "Sarmathe Sirbi tum dictii", па: "Sarmathe Zirbi ropuli".. А то све на гомилу потврђује и Грк Кедрин, који пак називље Скитима све Србе и Хрвате колико их год под небом.

А на сав тај калабалук од писаца, ја од своје стране (на стр. 134-135.), па случајно баш на твоју адресу, момче риболовче, рекох само овлико: "И ево ја теби поклањам све ове писце, који тврдише, да су сви Скити и Сармата били Срби (потоњи Словени). И ја ти драге воље допуштам, да је било и неких покојних правих Скита и Сармата у тој Скитији и Сармацији доцнијој. Чуј: "доцнијој" - рече Николајевић. Али то све није ни мало сметало, да на тој огромној просторији буде још и неких Хуна и Хуно-Сабира, а још више и понајвише Срба Србаковића. - - Ал у истини (рекох ја даље) Скити Србима и Срби Скитима не бјеху ни девета рупа на свирали. Они нама бјеху само прве комшије или ти сусједи, а бјеху - док бијашу". Па тако и та шеста лаж твоја, господин Станоје, бјеше - док бијаше!

Ал мука је то посветити се и премало је за такав подвиг само шест пријесних лажи. Па ваљда с тога пунонасловно господство твоје и по седми пут лаже, кад каже: да сам ја из своје ћупе изводио оне етимолошкс закључке о имену "Срб = Србат = Сармат". Јер то не рече којекакав "лакрдияш" Лазић, него то тако вели онај славни Павле Шафарик, који тврђаше: да је име "Сармат" постало од прастарог имена "Срб" и да су га Грци сковали: "že bi ono puvodně prastare kmene našeho jeméno Srb bylo, od Rehuv do slova Sarmat přejinačene" итд. (Starož. I. 409.). Па тачно тако (итд.) ја наведох те ријечи Шафарикове на стр. 136. као што ти наведох и Вацерада. Па кад неко својеочно прочита те туђе ријечи у мојој књизи, па опет хоће мени да подметне - онда тај намјерно лаже и обмањује свијет.

И по осми пут кажеш ти лажљиви господичићу, кад велиш: да је Лазић рекао, да Грци нијесу могли да изговарају оно словце "буки" у имену "Србин" и да су за то Србе прозвали "Спорима". Лажеш, болан! Јер, баш противно томе, Лазић је тамо доказивао, да име "Спори" значи Расијани и да је постало од сличне грчке ријечи "спорадин", што значи: расијани. А оно (то ти мени сад подмећеш, нијесам рекао ја, него исти онај Шафарик, који ти тамо рече: "Прокоп је своју, дотле нечувену, ријеч Спори сковао из прасловенског имена Србин": "Prokop své neslýchané slovo Spori z praslovenského jméne Srbi utvořil" (Starož. I. 87). Па вели, да је то Прокоп учинио за то, што грчка "класична" усташца збиља бјеху невјешта да изговоре име

Србин: "řeckym ůstum neobvykle slovo Srbi, Srbli." | (I. 76.) А кад ти кажеш: да су "та иста класична грчка усташца могла да напишу и да изговоре сербонско море" - ту мени може само памет да стане од чуда. И, о, о, чуда, људи, шта нам тај дечко наказива! Ето, тамо у њега, чак и устима може нешто да се "напише"!!! Е, анатема га не било, гђе ли се оно накусало толиког знања и вјештине? Ја обиђох седам краљевина и големо царство ћесарево, ал' тог чуда нигђе у свијету: да и уста ситне књиге пишу!

Него, мора бит' господин Станоје, да само ви Новосадци са "Златне Гриједе" умијете и устима писати, ил можда само ти тако ждрцаш твоје "Жалосне појаве". А већ: што су она грчка усташца могла "и да изговоре сербонско море, то госп. Лазићу ништа не смета" - кажеш ти. Па, наравски, да му не смета и не треба то да смета једном "лакридијашу" Лазићу, кад није сметало једном Шафарику и другим ученијим од Лазића, коме је етимологија двајес лијева брига. Лазићева је дужност била, да тачно наведе ријечи тих писаца, па он је то савјесно и учннио. А ко год хоће те туђе ријечи Лазићу да подбаци - тај - тај - - Но? Знаш ли, дијете, шта чини тај чово? Тај "изврће и фалсификује факта", тај "дрско комбинује", тај кује замке и подвале. А ко се бави тим занатом, чедо моје, тога сав свијет крсти фалсификатором, а прави Србаљ Обилићева соја - крстио би га чим се не крсти.

И по девети пут лажеш ти, господин Станоје, кад питаш: "Можда је г. референту (матичином) и то само "доста смела" тврдња.....да се преводилац - или, као што је овде случај, само писац предговора пред преводом - изједначује са писцем?" Па, тобож, да сам ја то учинио са Рачким и оном тројицом Чеха - је л? Лажеш, брајко, у кам ти се не станила! Јер кад ти већ судиш суд тој књизи мојој, ти си је морао и најпажљивије проучити, па тамо на стр. 50. морао си наћи и ове моје речи: Чувени чески књижевници, Воцел, Ербен и Перволф написали су "Poviest Slavenstva", а ту "Poviest" у преводу прерадио је др. Рачки и препоручио је хрватској омладини "најтоплије", као дјело изврсно, гђе ће ова наћи "све што је вриедно знати о словенском племену у опће".

Дакле, ја сам ту јасно издвојио писце од приређивача превода. Али кад један тако озбиљан учењак и академик, др.Фрањо Рачки, сам собом приређује превод те "Poviesti", и кад он налази, да су "имена поменутих учењака довољна, да у сваком пријатељу Словенства занимање према овоме подхвату побуде", и кад он ту књигу "најтоплије препоручује" свакоме: онда свака има права да рече: онако исто како мисли тај Воцел, Ербен и Перволф - тако мисли и тај Рачки. А тим прије, што је Рачки и у другим својим радовима исповједао исте мисли, па и главну мисао те "Poviesti": да су сви Словени негда били Срби. (Ову мисао, да су сви Словени били Срби, Рачки је и усмено исповједао више пута. А пред саму смрт своју исповједио је он то и владици Никанору Ружичићу. Преосвећени владика причао ми је тог истог дана, кад му је речено, а да ми је чисту истину рекао - вјерујем као свето. Но да ли је и пок. Рачки искрено говорио, или је тим хтио само да угоди свом старијем брату у Христу - о томе је он већ дао рачуна пред највишим судијом.) Дакле, ако је ико изједначио Рачкога са писцима те књиге - изједначио се он сам. Па ко год хоће мене тим да биједи, тај подваљује и лаже.

(Узгред буди речено: ту "Poviest Slavenstva" читао сам ја бар десет пута, и добро сам видио, да Рачки није "прерадио" тај превод, но само "надзирао и за тисак приредио". Па тако сам ја збиља и написао. А што се брзом коректуром поткрала штампарска грјешка, те сад у књизи пише прерадио мјесто приредио -томе сам ја само у пола крив. Но таквих грјешака штампарских има тамо и повише. Па таква је и она на стр. 68. гђе се вели, да "Мојсије није био библиска личност" итд. Ту је слагачевом непажњом изостала ријеч: само. Јер у мом рукопису то мјесто гласи овако: "Мојсија, који није био само библиска личност, већ мудар државник, војсковођ" итд. За ову грјешку запела је цетињска "Просвјета", која се иначе повољно изразила о "Србима у давнини". С тога сам одмах послао рукопис његовом уреднику, г. Јову Сундечићу, и увјерио сам га упоређењем из саме књиге, да је оно штампарска грјешка. Молио сам га, да саопћи то моје писмо у "Просвјети". Но он је баш истих дана одступио од уредништва, па тако то леже и заспа. Жао ми је. Јер писамце то бјеше ипак занимљиво. Ал једног господин Станоја не може оно ни занимати ни излијечити. Јербо ко се хвата за штампарске грјешке, па тим ствара кривицу писцу, тај болује од погане страсти, да подваљује и да лаже.)

Па и по десети пут лаже пунонасловно ти господство, кад ми подмеће, да моји "Срби у давнини" сију "отров", учећи: "Србин данаске треба да је чивутскији и од обер-чивутина". Јест,

баш тако рекао самја на стр. 171. Али та једна истргнута рјеченица сама по себи баш ништа не значи. Јер, случајно, баш у тој једној реченици исказан је сав смјер те књиге. Па да се она правилно разумије, треба прочитати читаву ту књигу, или бар оно од стр. 158. до 232.

Али та рјеченица престаје бити загонетка, чим се прочита бар оно на стр. 158. гђе но ја рекох: "Еј, како ли те скупо и прескупо тецијасмо, а како ли те јевтино и прејевтино губљасмо, дивна слободо српска! Губљасмо те у бесцјење, а све са луде оне великодушности српске, која волије да поувољи сваком другом, но себи и својима. Јер, каже: стидљива туре за врата, а бестидни у врх чела дође", И оно на стр. 182. гђе но рекох: "Па вјеруј, Србине мој, и не сумњај: живјећеш у пркос свима злотворима својим и живјећеш докле год хоћеш - ако хоћеш. И преживјећеш све злотворе, ако будеш мудрији од најмудријих, а врједнији од најврједнијих, и ако бар од сад будеш брату своме оно, што је Чивут Чивуту од вајкада", - Е, видиш: "Па за то ја и кажем: Србин данаске треба, да је чивутскији и од обер-Чивутина. Јербо: свакој рђи евала - оста глава ћелава!" (Стр. 171.)

Па је л' момче, риболовче, је л' како то сад друкчије звони? А не бригај ти, рано моја, за мене и за моја "чивутска чувства", јер ја сам ти прекаљени - антисемита. Па већ та ми длака пробија из сваке врсте, ма како се ја глачао и крио. Него ја само цитирам: е да ли је Бог саздао жилавијег народа од Чивута? И е да ли је још ико икоме братскији брат, но што је Чивут Чивуту? Па кад ја роду и народу српском улијевам чврсту вјеру у будућност и подстичем га на нов живот; и кад ја том народу препоручујем ону мудрост, и ону врједноћу, и ону истрајност жилаву, и ону слогу братињску, којом се нада све народе одликују синови Израилјеви: е да ли ја тим сијем у народ "отров" и "лаж"?

Амодер се ти окрени и немој ми се либити ко влашка млада, но сјечи ми правце у очи и одговарај: је ли то лаж, је ли то отров -ањ? Ама. тебе ја то питам, савјетодавче свачији, тебе мудрице моја. тебе господин Станоје, филозофе мајчин! Тебе ја питам: е да ли баш Србин треба да буде најлуђи луђак, те док свак себи граби, он један једини да се даје пљачкати од сваке рђе и само он да извире за сав свијет? Па као за чију љубав требао би Србин тако да се полудачи, тако да се поживотињчи? Те ваљда не за љубав каквог бездушника, који целатски растрза и распиље јасне мисли својих ближњих, те од светог "Оченаша" силом гради: Оче наш -иже јеси од лукаваго. А све из љуте невоље, што не мож' да се прослави без - лажи!

И по једанаести пут лажеш ти, господски сине, кад онако дрско тврдиш: "да је наука словенска већ давно утврдила, да је Шафарикова претпоставка, да се некада сви Словени звали Србима, погрешна". Лажеш, па баш свјесно лажеш! Јер мене, кукавца, нико жив није учио славистици, него се учих сам. А ти сад баш славистику учиш и мучиш, и уче те њојзи по избор професори, па и највећи живи слависта, др. Ватрослав Јагић, човјек добричина и поштењаковић, којега нека дечурлија по малко и за нос вуку. Па за то ти боље од мене знаш: да она претпоставка - није Шафарикова.

Хеј!хеј! Куд и камо боље од мене знадеш ти, да је Шафарик ту претпоставку само наследио од Добровскога, који је још прије 100 година обновио мисао: да су се сви Словени називали Срби. Обновио, да! Јер ни Добровски није то измислио. На 300 година прије њега рекао је, од прилике, то исто и Грк Лаоник Халкокондилас. Али још за 200 година прије Лаоника тврдио је исто и Чех Далемил. А таман прије хиљаду година рекао је то и онај баварски љетописац, који рече: "Срби су тако велико царство, да су из њих произашли сви народи словенски и отуд порјекло своје воде". А ни једноме том Несрбину није Српство за срце прирасло, па не имађаше рашта лагати. Ал и паки: неко лаже. Па сад, Србине Србаковићу, ајде ти мени реци, ко лаже: е да ли сви они људи лажу, а не лаже самосамцат, господин Станоје, који све ово зна, па опет бестидно тврди, да је оно - "Шафарикова претпоставка"?!

И по дванаести пут лаже твоје благополученије, кад мисли, да у нас Србаља само некакав Симеун Лазић и Милош Милојевић заступају мисао: да су сви Словени некад били Срби. Јер исту мисао прихватио је у нас и Ст. Бошковић, па владика Ружичић и други писци живи, а особито Милан С. Убавкић. У оба издања своје "Историје Срба" (1882. и 1886.) Убавкић одлучно проповједа мисао ту, а још одлучније у најновијој његовој "Историји Срба за основне школе", која је писана "по новом наставном плану", а штампана истом 1891, год. А Лазић је ту мисао јавно прихватио годину дана касније и то у - календару. Па кад Убавкић и данас може да уноси ту мисао у школу, к'о за шта да је не прихватим и ја у календарчету једном? Него, још

прије "маџарске буне", кад се Лазићу ни ћаће није знало, исповједао је у нас исту мисао учени Ал. Стојачковић, а још на 50 година прије њега Јов. Рајић, а прије Рајића претече његове. Па ти, као неки мајчин слависта, морао би то да знаш. Ал ти то нећеш да знаш, јер ти је страст, да ствараш људима кривице, па кад не можеш инако - а ти лажеш у брк.

И по тринаести пут лажеш ти, господичићу размажени, кад онако пркошњиво тврдиш, да је "наука давно утврдила" погрјешност те претпоставке. Наука то никако није могла "давно утврдити", јер до недавног доба готово сва наука словенска тврдила је ово исто, што ја тврдим, а данаске наука се само врзма око тог питања, али још га није "утврдила". Јер и данас има још - учених глава, које тврде, да су се некад сви Словени звали Срби. Па ево да баталимо баш све старије писце, да порушимо читаву ону поворку од Херодота и оног Баварца, па све до Шафарика јучерањег. Пљуцни, па збриши све до словца, што написаше толике учене главе. Па читај бар само ово, што тврде данашњи писци Воцел, Ербен, Перволф и Рачки, који у својој "Poviesti Slavenstva" по неколико пута једногласно тврде: "У почетку називаху се Словени домаћим именом Срби."

Па читај бар оно, што написа баш данашњи ћесарски доглавник и министар громовник, Венијамин Калај, за ковани Маџар, који тврди то исто. (I. 59. прев.) Па не заборави, болан, ни нашег преозбиљног Стојана Бошковића, који такође прихваћа ту мисао и каже: "У пређашње време зваху се Словени општим именом Срби". (Ист. света. Књ. II. св.1. стр.85.) Па као за што баш ја да бјезим од тако паметна и честита друштва, ко ђаво од крста?! Та ваљда нијесам ни ја зевзек божји, нит ми је Бог уста завезао, па да пиждрим само у твоје зубе господске и да вријебам кад ћеш ми ти намигнути: наука је то и то "давно утврдила". А све ово и још сила тога навео сам ти ја у истој књизи. Па да кажеш, да ти ово нијеси знао, обрукао би се ко нико твој, јер би ти се рекло: да судиш књизи, коју нијеси - ни читао. А речеш ли, да си читао и знао, ал си се ушима поклопио, онда ће свако рећи: господин Станоје нити је бесавјестан критичар, нит је бесловесан створ, јер он ето и по тринаести пут свјесно - лаже!

Тринаест лажи - несрећан број! Па за то и четрнаести пут лажеш ти, господине и господски сине, кад кажеш за моје "Србе у давнини": "та књига је сама неистина, она је од прве до последње стране на лажи основана", Отвори очи, дијете, па добро одмјери тежину тих ријечи. Знаш ли ти, шта си написало? Знаш ли, да се та страшна оптужба никако не тиче мене, него оних учитеља мојих, који су мене оваквог створили? Знаш ли, да та љага не пада на мој образ, него на образ онога ученог свијета? Јер знаш ли ти, болан, кад си читало моје "Србе у давнини"? Знаш ли, да онђе нема ни једне једине моје ријечи, која није ли, да се та страшна оптужба никако не тиче мене, него оних учитеља мојих, који су мене оваквог створили? Знаш ли, да та љага не пада на мој образ, него на образ онога ученог свијета? Јер знаш ли ти, болан, кад си читало моје "Србе у давнини"?

Знаш ли, да онђе нема ни једне једине моје ријечи, која није поклопљена бар стотинам ријечи из уста најумнијих и најпоштенијих људи? Знаш ли, да сам ја тамо навео стотинак најодличнијих писаца свјетских и домаћих? Па знаш ли, да оно говори и један Херодот, па Тацит, Плиније, Птоломеј, Страбон, Прокопије, Јорнанд, Фредегар, Нестор, Кедрин, Халкокондилас, Орбини, Дубрави, Лајбниц, Хелмолд, Добровски, Шафарик, Палацки, Маџеловски, Димлер, Церинг, Крек, Колб, Масперо, Русет Ирбијева, Калај, Мајков, Гилфердинг, Ламански, Ломоносов, Сасинек, Черни, Ербек, Воцел, Перволф, Рачки, Шулек, Маретић, Рајић, Н.Крстић, К.Николајевић, С.Бошковић, С.Новаковић, Богишић, Гопчевић, Витковић, Миодраговић, др. Нешић, др. Лазо Костић и још мноштво њима равних? Па знаш ли, да у тој књизи мојој збор зборе и три силна цара: Александро Маћедонац, па Костадин Порфирогенит и цар Петар Велики? Па знаш ли, да онђе говоре и неколика друштва учена? Па знаш ли, да су онђе баш и сами љубимци твоји, наши најчистији чистунци, Љуб. Ковачевић и Љуб. Јовановић? Па знаш ли, најзад, да је у тој врећи и сам твој идол, препоштовани г. г. отац Иларион Руварац?

Па зар то неокаљано поштење, зар та пробрана памет свих народа и свих вијекова: зар сви ови честити људи баш "од прве до последње стране" лажу, а само ти, шмркаво дериште, само ти говориш истину?! Е чутура га божја не поразила, и ко ти даде перо у шаке, да се унесређиш! Јер све то ја и пустих с миром, знаш ли, болан, шта би било од тебе, да нешто скоче сви они оцрњени писци, па да те шчепају за јаку и да потраже рачуна и доказа клевети твојој?

Ама, ни перје ти мяса не би изнијело! Па куд би онда пристао тако черупан, кад ни овако налицкан нијеси ни за кола ни за саоне. Јер још нико није трчао за оним колима, у која се прежу по четрнаест лажи.

Ал и по петнаести пут лажеш ти, кад онако шеретски оплакујеш неко "шарлатанство" и кукаш: што данас "тако стоје ствари у нашем књижевном свету, да сваки лакрдијаш може да крене за собом озбиљну критику". Јер прије но што би се мени смјело рећи, да сам "шарлатан" и "лакрдијаш", најприје би се то морало рећи оним људима, који кроз моја уста говоре, а која ти ја овђе набројам и не набројам. А знаш ли ти, болан, да је мени превелика част и дика, што сам запао у друштво онаких "шарлатана" и "лакрдијаша"? Ал, богме, не вјерујем, да ико жив сматра за част да каска за тобом и за твојом памећу. Него, и ваљаће теби та твоја памет. Јер само таком памећу можеш ти постати - "срећан и блажен". Па, да видиш, за постигнуће тако узвишеног циља и премало је петнаест лажи.

За то пунонасловни господин Станоје и по шеснаести пут лаже, кад каже: "Лазифеве тврдње нису "местимице" него свуда и то не "доста смеле", него дрске и без смисла, јер су лажне у основи својој. Лажеш, лажљиво дерле, лажеш! Јер основа и камен темељац мојих "Срба у давнини" јест ово: Сви данашњи народи словенски негда су се звали једним општим рођачким именом: Срби. Па кад се пође са те моје основе, онда су све моје тврдње као сунце јасне и - непобитне. И ево ја чикам сав учени свијет: чик, побите их - на тој основи! Ал истргнути моје мисли са моје основе и насукати их на основу туђу, па их отуд критиковати - то није критика, љубезни мој! То је швиндл, то је подвала. Тако сваки "шарлатан", тако сваки "лакрддјаш" може да крене за собом озбиљну критику" и да се прослави. Јер сав хришћански свијет вјерује, да је свето Јеванђеље непобитна истина. Ал потисни Јеванђеље са његове хришћанске основе и постави га на основу Талмуда или Корана, и критикуј га са те нехришћанске основе - па да видиш какав ћеш качамак забрљати! А сваком је од воље к'о Шокцу пост и Влаху молитва, да усвоји ову или ону научну основу.

Па тако и ја усвојих ону основу научну, коју подриваху поглавито непријатељи Српства и Словенства. Да тако, тебе не прелашћује, рећићеш, не импонује ти један Добровски, Шафарик и Рачки. Теби импонује само неки твој "Миленхоф и Цајс" и бог те пита како још Србождери и Славеноједи. Па то ти ја ни мало и не замјерам. То је ствар твог укуса, али то мене ама ич не жуљи. Па макар се ти и на главу посадио, опет се ја нећу повести за твојом уображеном величином, него ћу свагда рађе слушати једног Добровског, Шафарика, Рачког и друге паметније од мене, па - ако дозволиш - и од тебе. Него, били они паметнији од тебе ил не били: "данас тако ствари стоје у нашем књижевном свету", да нико паметан не смије своју памет потчинити какома заковрнутом ђачету, које само "Једном жалосном појавом" својом набацује заманце шеснаест лажи.

Ал и отуд си ми се ти "цврсто" потковало. Уз тих шеснаест лажи водиш ти у поводе и седамнаестог логова свога бачванскога. Јер и по седамнаести пут лажеш ти, кад велиш: да Лазифа "не може извинити ни оправдати ништа, па ни кад се узме на око ли оно, што се хоће да постигне". Лажеш! Јербо: твој је занат баш свјетска књижевност. Па ти врло добро знаш, да свјетска књижевност броји силне хиљаде књига, које се не могу оправдати ничим другим, него ли оним - "што се хоће да постигне". А таквих сумњивих књига, којима је смјер све и сва, куд и камо више имају баш просвјећени Французи, Енглези, Нијемци, Руси итд., а ми "непросвјећени" Србљи сиромаси у томе смо прави патуљци према оним горостасима. А баш такве књиге у њих не издају писци појединци, него их издају баш понајбоља просвјетна друштва, па и саме државе.

И кад бих ја с овог мјеста смио говорити пуним устима, могао бих навести сјајних примјера: како најпросвјетнија друштва и најпросвјећеније државе сију у народ свој милијуне књига, које су скроз "лажне у основи својој", али које у свему разборитом свијету налазе довољна оправдања ли у ономе - "што хоће да се постигне". Јер кад се "узме на око", да они тим хоће да постигну племенит и поштен смјер: онда је паметном свијет "вуршт", е да ли се то постиже црквом или школом или књижевношћу или политиком, јер све је то опет само - политика. Па кад је то слободно онако јаким и заштићеним народима, к'о за што није слободно оним нејаким и незаштићеним, који су изложени свачијем насртају и сваком насиљу? Руку на срце, а прст на чело, па реци по души: за што не? Ал што то и питам! Та, ми се нећемо

разумјети ни на страшном суду. Јер ја теби говорим српски, а ти мене слушааш швапски и одговараш ми - турски и арнаутски.

Али макар ти и на ушима сједио, опет ја теби кажем: да ми је само знати, да ћу тим усрећити род и народ свој, вјеруј ми, ја бих слатко поднио и ону највишу жртву, вишу од живота, вишу и од части: лагао бих дан и ноћ - лаго бих к'о пас. Али, срећом, ту погану жртву уштедеше ми она братија, којима је то једини занат. Те тако не бјеше мени невоље, да оснивам своје "Србе у давнини на ровитој лажи, кад је њихов темељ сам собом толико истинит и јаки, да му је сасма сувишно оно: "што хоће да се постигне". А кад ти, филозофе мој, тако изврсно познајеш све оне свјетске лажи, које се могу извинити само оним, "што хоће да се постигне"; и кад ти љуцки и српски прочиташ "Србе у давнини", па опет тврдиш, да се та књига не може оправдати чак ни оним "што хоће да се постигне", онда: ти лажеш, слатко чедо моје, лажеш и трижди -лажеш!

Но,но! Немој ми се ти одмах дусати и прћити. Не мисли, да те ја биједим и неправо чиним, кад овако оштро одсјецам: лажеш!. Јер није то само с тога, што сам ја задрта Бошњачина, па не умијем фино да се разговарам са њежном господом, него и за то, што господству твојем приличи баш та перушка - и никоја друга. Јер да си ти какав бесловесни створ, који не зна и не види шта чини, онда би већ и ја умио разликовати лаж од неистине и рекао бих: господин Станоје слијепимице "обилази истину", он се невинно "вара", он бесвјесно "изврће", он из чиста срца "фалсификује факта". Ал овако, при чистој свијести твојој и код здравог очњегга ти вида, ако ћемо српски разговарата, српски се то каже: лажеш, господине!

Па већ кад лажеш, господине и господски сине, за што бар не лажеш фино, госпоцки, него тако непристојно зијаш на сва уста, да и "сваки лакрдијаш" може да ти завири у цигерице и да те ућера у лаж. Али ти си ми ваљда с тога тако зелен и презелен, што си изнико у добу првог зеленила - за прве паче гушчије. Јер том "Жалосном појавом" својом појавио си се ти још у мартовском добу зеленоме и лажљивоме, а истом сад, у ово зрело доба јесење доспједох ја да те поутјешим овом "Радосном појавом". Е, па, дико моја, имао сам ја зар и неког пречег и паметнијег посла. А каког сам то посла имао, ено се исповједих мало час. Па само тој "околовштини" има захвалити и господин др. Хинко Хинковић, што и њему још дугујем за ону лањску измотацију његову, којом он јуначки пориче себе самог и одриче се рођеног умотвора свог. Али док ја не добијем у шаке тај његов умотвор, нека се господин Хинко тјешу бар том "околовштином": што ја имам погану навику, да ником - дужан не остајем. А ни Бог не дијели сваке суботе.

Но и ако се г. др. Хинко баш разјуначио, опет си ти, господин Станоје, бољи јунак. Јер избацити заманце седамнаест лажи - то не може свака шуша "лакрдијашка". А смазати на душак седамнаест масних лажи, па још се не зајазити -то се тек зове бити гладан славе! Но кад бих ја хтио да зајазим славољубље господин Станојево, морао бих до голе коже разголитити сву "величину" његове "Једне жалосне појаве". Ал онда би се господин Станоје хвалио по Новом Саду, да је неки Лазић одговорио на његову "белешку" - "читавом књигом". А кад бих ја баш и био вољан, да му учиним то задовољство - не могу. Та не могу ја до вијека јахати на једној истој кобили и не могу се ја вјечито врзмати око "Срба у давнини"- Јер да се посвршује само ово, што сам ја до сад замислио и наумио, требало би ми бар сто година живота. А мучно, да ћу ја поживети још 100 година. Па за то је ово последња моја ријеч о "Србима у давнини". Па макар све село залајало за мном - ја се више ни осврнути нећу. Трком и безобзирце морам ја да преваљујем овај мучни пут. Па здравствуј, дијете, и с милим Богом остај! Одох ја напријед, само - напријед!

Ал - чекај! Држ', не дај, болан, утећићу ти овако пуст и непросвјешен, те да се ћечица прдаче са мном, на срамоту рода и племена србињског! Него, држидер ти мене, па ме љуцки испеглај и углајиши, да ти се цаклим и свијетлим ка' лијепи тај твој образ. Вељу, дедер ти мене за срећна пута што гођ просвјети, па научи ме, на прилику; шта му је то "историска истина"? Јер ево ме, видиш, колики сам, могао бих кобили реп истргнути, а још не знам ни шта је "историска истина"! Оно, и јест, да сам ја само тврда глава бошњачка, која није ни прињушила универзе бечке. Ал да сам и из шуме утекао -давно сам утекао.

Па ако ти не извољеваш мислити, да осим тебе нико више не умије да мисли, онда слатко дјетешце моје, ја к'о мислим и премњевам: "историска истина" то ти је - да простиш -

женска сукња. А сукње се у нас кроје понајвише по "бечком журналу". Па како кад прасне у памет којој модискињи бечкој - тако ти се у нас сукње носе. Та већ ти то боље знаш. Помлађи си од мене и доконији за "студирање" сукања. Него, баш ни ја нијесам с раскида за лијепу сукњу. Још те како! Само сам у неприлици, што не могу да ухватим, која је од њих љепша, јер часом су оваке, час онаке. Па, видиш, то ти се по хрвацки каже: мода, а влашки или рацки, могло би се рећи: свид. Како ти се кад свиди!

Па тако се некад и госпођи историји свидило, да су једни људи постали од главе, други од трбуха, а трећи од ногу бога некаквога. Па за то је онда било у моди: да су једни људи сматрани за богове, а други за стогове. И хиљаде година вјеровало се то као "историска истина". Но временом упростила се и та историска мода, па данас она овако изгледа: сви су људи једнака браћа и свима је један отац небески. Тако ти се то све мијења. Јербо: на свијету овом лажљивом - "само мијена стална јест". А сваки други враг часком се пробрцне сад у ово, сад у оно. Ево ти, на прилику, данашњих потомака Хајдук-Вељкових и Карађорђевић. Погледаш ли га из јутра (на ште срца), а он, брате, страсан радикал, па изгори од неке жестије. Погледаш ли га по подне (по ручку), а он ти се расплавио, па већ нема но затуцани либерал, баш пунокрвни "курџон". А погледаш ли га обноћ и по ноћном мраку (кад совуљаге лов лове), а он ти се исти пробрцнуо у најжустријег напредњака и сав се човјек искида од неког напредњачког "инстикта". Па тако и дан данаске у краљевству томе српском једно чељаде промијени обдан по три моде политичке.

Ал озбиљнији и поштенији људи, и тамо и свађе, обично се држе једне моде, па док се не подере. Па ето исто тако била ти је некад у моди "историска истина": да су и Словени порјеклом из Индије и да су се негда сви звали Срби. Но данас је то у моди само код људи "старе моде", као што сам ја и моји учитељи. А ми ти се, дијете, држимо те старе моде само за то, што она још није изашла из моде и што је та госпођа мода у опште врло ћудљива - превртљива. Јер ево и данас у овом добу једнакости људске, измотава се по која сакалуда из оне прастаре моде - боговске. И данас, господин Станоје, искрсне по које чељаде, које мисли, да је оно Бог Саваот, а други људи су скотови. Не мислим тебе, рано моја, и не д'о Бог! Тек онако само -кажем. Даклем и сама "историска мода" хоће да преврће opakлију. Јер случајно искрсне из земље макар какав прастари крбањак, па то распрзни и преврне на наличе сву "историску истину". Па с тога често и виђамо, да што је до јуче било истина, то је данас лаж и заблуда, а већ сутра ил прекосутра оно исто прометне се опет у -"истину историску".

Па ко мени јамчи, да данас сутра неће опет "ући у моду" ова моја "стара мода", коју ја још дерем за "штрапац"? Ко ми то јамчи, дијете? Е да ли ти и твој идол, г. Иларион Руварац? Ама, баш тај исти Руварац у своје "Две студентске расправе" (од стр. 27. до 95.) на једанаест мјеста ишчепркава индиско порјекло Србаља, за које ти мени очи вадиш. Да како, он је то писао г. 1856. до 1858. и онда је то њему била "историска истина". А данас му није! Јер г. 1884. он то све дословце прештампава, па каже: да тај његов рад данас "нема никакве вредности"! Ама, ето де, љуби човјек моду. па по њој крпари ћурдију историји српској. Ал ко ће мени зајемчити, да тај чово неће сутра рећи да и данашњи његов рад "нема никакве вредности"? И ко смије од мене захтјевати, да ја свој здрав разум извргнем на вјетар ћудљивог увјерења Руварчевог и његова сљедбеника, који само "Једном жалосном појавом" својом испуца у вјетар седамнаест лажи? Их, та мичите ми се с очију с том вашом памећу! Ја нит сам луд, нит се дам залудити. Јербо, кад тај његов рад "нема никакве вредности", то значи, да је он заснован на заблуди и лажи. Па за што г. Руварац данас прештампава тај рад дословце, без икакве измјене и допуне, и пушта га тако "невриједна" у вриједни народ српски? Зар се он не боји, да ће тим створити народу "лажне идејале"? Зар се не боји он, да ће тим посијати у народ "лаж" и "отров"? Ама, баш онај отров "шарлатански", на који сте ми ви тако гадљиви!

Само то толико упитајдер ти њега. А ја тебе, филозофе мајчин, питам: шта је то истина уопће? То ваљда само ти знаш и већ нико више. Јер кад је оно Пилат упитао Христа: "А шта је истина?" - и Христос је оћутао. И умро је Он на крсту, и васкрсао и вазнесао се, ал' на то питање - није одговорио. Али, о, Витлејеме, Витлејеме, стиди се и пободи нос у земљу црну, јер ево, гђе се постиде Нови Сад, бивши рушиград, а сад -со славоју - "Ујвидек"! Ево на "Златној Гриједи" новосадској роди се мали Станоје, који је послан, да одгонетне оно, што ни Христос Бог није одгонетнуо! Чујте ви глупави мудраци са истока! Видите л' ону успаљену звијезду, што усрећава ћесарски Беч? То је он успаљеник. То је алфа и омега то је први и потоњи, који

испитује срце и бубреге историје српске. Њему јединому припадните свиколици, о, мудраци глупи са истока, и честитом брадом својом отарите златне му ножице господске. Јер оно је баш он, госпон Станоје, који је испослан, да нас умудри: шта је то истина? Бре, зна он још и више: он зна чак и шта је то - "историска истина"!

Збогом, дијете! Одох ја својим путем. Уза те само богови могу пливати. Па молим ти се, Боже наш, припази нам га и подржи нам га на славу рода!

Ал ево мене опет! Заборавих да те подсетим, господин Станоје, да си ти мени писао лани једно писмо из Беча. А у том писамцету од 23. IV. 1894. кажеш ти мени: "Знам ја, да Ви нисте оно из прстију исисали, али су то учинили они, на које се ви позивате." Али, чедо моје, шта се то мене тиче? Ја немам ни појма, е да ли је ко шта "из прстију исисавао." А кад ти то тако "цврсто" знаш, за што ти мене напаствујеш, а њих праве кривце, с миром пропушташ, да сију по народима "лаж" и "отров" - већ толико година? Али, јест, лако је то растресати гаће над једним Симеуном, ал мука је хватати се у коштац са оним бакоњама. А још лакше је разметати се "Једном жалосном појавом", а не изводити ни једног - доказа. Е, бабо кисела, та то може и "сваки лакрдијаш".

А један Ст. Новаковић, И.Руварац и њима подобни великани могу да наводе "изворе" историске не из самих "извора", него и из других расправа домаћих - ко за што не би то смио и "шарлатан" Лазих? Па, збиља, ја тако и чиним, гђе год ми је извор - неприступан. Па нек је то и компилација, главно је: да је - вјерна. А зар писање историје и смије бити друго шта до компилација? Та, историја није роман, да се из главе прича. Па ако писац од писца не позајмљује (не компилира), онда би он морао из главе измишљати историју. А баш ти мени саветујеш: "Нека други измишљају таке ствари.....ми не треба то да чинимо". Па ми то и не чинимо, и ми смо се тог правила држали још онда, кад је за тобом пешкир висио. Па за то ја теби савјетујем: батали, господин Станоје, и прођи се залудна измишљања и лажи.

Па онда, исто писамце завршујеш ти овако: "Радећи по свом уверењу, ја и од Вас и од свију оних, који су против мене, само једно тражим: признање, да ме на рад покреће само тежња за истином и да радим онако, како ја налазим за добро, без туђег утицаја, и да љубим свој народ. А то својим противницима, па и Вама у свако доба радо признаје Ваш одани Станоје Станојевић". - Па то ћу све и ја теби радо признати, чим престанеш - лагати. А ето ти си ме и ту слагао! Јер, како ти смијеш мени "у свако доба радо признати", да ја "љубим свој народ" и да ме на рад покреће "само тежња за истином", кад си увјерен, да ја тим радом сијем у народ "лаж" и "отров"?! Није ли то, болан, на очиглед радити против "свог увјерења", а ти се хвалиш, да радиш само "по свом уверењу"! Но кад је теби слободно, за што ти мени не допушташ, да и ја радим по свом увјерењу, "без туђег утицаја"? Али, да! Ти си од оних, што су постали од бојже главе, а ја сам ваљда постао од прасећих ногу!

Него, и без дозволе твоје, ја збиља радим само по свом. увјерењу - "без ичијег утицаја". Па и у "Краткој повјесници" мојој све оно, што се не слаже са мојим увјерењем, оградио сам ја - сумњом. Али сам дубоко увјерен, да је истинито све оно, што ја тамо или ма гђе, исповједам као - истину. И тим јаче сам увјерен, што знам, да историја свих народа живих и покојних почиње бајком и причом. Вјерујем и за то, што видим да кроз цијелу историју Јевреја кипти гола прича, бајка, гатка и мит, па опет она и данас у науци важи као нека "историска истина". А за моју "Кратку повјесницу Срба" не узех ја ни гатку ни мит, па већ и за то сам увјерен у њену истинитост. И како нећу бити увјерен, кад видим, да исти онај, негда српски, а сад словенски народ и дан дањи живи широм цијеле сјеверне полутке земљине, све од Камчатке у најисточнијој Азији до Калифорније у најзападнијој Америци. А чак од Азовског и Егејског Мора па до Сан Франциска и Сан Анђелоса у Калифорнији тој и дан данаске живује баш прави Србаљ. А из тих најдаљих крајака Америке често ја добијам писма, писана дивним језиком српским и светим писмом ћирилским. Па и та писма само ми утврђују вјеру у прастаре оне идеале моје. И докле год ми се доказима не оборе ти моји "лажни идејали", све дотле ћу ја вјеровати у оно велико и прастаро Српство моје - и вјерујем као у Исуса.

Тако ја. Али ко си ти, кад се лакомислено спрдаш са идејалима свачијим, па и мојим? Ама, еј, разабери се ти, главо засукана! Који ли си ти бог или богић бар, кад знадеш, да Српство својим порјеклом не допире даље од твог носа? Па, збиља, људи, ко је тај Станоје Станојевић, што се тако разбалаћио, да му чак и један Новаковић и Срећковић не могу ни на лопати

принијети? Сила је то, брате, тешка силесија, па да је на кантар тргнеш - би претегла најжустријег јарца личког, до јуче се жуљило на клупи гимназиској, а данас љушти бечку калдрму и гњави филозофију. А кад му се прохтје славе, онда оно штрбецне какву год историску тричарију, па је глође, пипка и развлачи, па онда истрчи на сриједу и "брилира" као неки "специјалиста". Тако ти оно животари од заборављених мрвица и брчка се с прикрајка. Али да загази у дубине историје српске и данашњег живота народњег, па да отуд са дна избаци на видик какву цјелину историску - ајак! Мудрије му се чини овако: брчкати се у плићаку и чепкати сумњиве "специјалитете". Е, али то може и моја стрина!

Него, дедер ти, брајко, засучи рукаве на зарукавље, па ми дај историју Српства од постања његова, од првог дјетињства Србинова до данас. Ил ако не љубиш оригиналност, а ти ми бар преведи, рецимо, "Starožitnosty" Шафарикове или бар онај остатак Ваничекове "Војне крајине", ил већ тако нешто. Ил ако мнијеш, да си бар за критичара рођен, а ти причврсти столицу, па узми на решето лажљиву Смичикласову "Poviest Hrvatsku", која је тако препуна пљеве, да је чак и један "згољни" Хрват, др. Гавранић, морао да је изрешета сакрментски. То би тек био славан посао! Па жедниш ли за славом - ето ти пута слави. Тога ми се ти прихвати, па да ти и ја кликнем: жив ми био, соколе, и велик порас'о! Ал овако, с тим "специјалним" "жалосним појавама" твојим - мрка капа, зла прилика.

Ал најпослије враг не спава, па ко зна, можда ће се временом и из тебе нешто истесати. Па можда бих те још и ја могао употребити. Имаш - читак рукопис.

А, да! Ти се чешеш иза ува, па гризеш усне и пакосно се дивиш: како је та моја књига "имала невероватна успеха: за кратко време растурено је шест хиљада примерака". А како ли ћеш се тек чешати, кад чујеш, да је тако исто за кратко вријеме растурено још дванаест хиљада "Кратке повјеснице Срба"! Е, па знаш ли ти, господине, шта значи тај "невероватни успех"? Значи, да је овај народ требао те књиге, али учена господа српска не сјетише се, да му их пруже и - на ноге донесу. Јер хоће се ту пуно зноја и стрпљења, пуно одважности и ризика, да се у дно народа посије 18.000 књига.

А ти знаш, како је оштар и строг чистунац, г. проф. Љубомир Јовановић, секретар Српске Књижевне Задруге и одлични историчар, којег ја почешће пецкам. Па опет, баш тај учени Србин недавно ми овако рече: "Ни бриге нас, да ли ће се ко срдити. Јер кад ви и не бисте имали других засдуга за књижевност српску, већ то вам је велика заслуга: што сијете у онај запуштени народ толике хиљаде књига српских - ћирилицом писаних. Ви сте крчипут књизи и просвјети српској. Па идите ви само напријед, у народ, а већ ми ћемо послите лако за вама". Па и одох ја - без обзира на срдиту немоћ господин Станојеву.

Него, чујеш, немој ти к'о мислити, да се ја што љутим, кад овако љутит изгледам. Није, болан, него такав је мој разговор, што се каже, такав ми је "глас". Па макар како ја уситнио гласом, теби ће се увијек жуч узмутити. Него, кад бих се ја љутио на те, значило би, да те мрзим. А ко год познаје моју маленкост, тај зна, да ја у опће нијесам способан да мрзим. Своје ближње ја умијем само да волим, и да жалим, и да презирем. А тебе, дико моја, нит волим нит презирем. Па ко би се ондак и љутио на оно, што треба само - жалити.

А што се теби чини, да се ја са тобом арнаутски разговарам, то је само с тога, што ти још не умијеш да разликујеш уљудност од неуљудности и човјечност од нечовјечности. А, злато моје, ваља ти се томе учити. Јер, вјерујеш ти мени, к'о родитељу своме, да ни Арнаути љути не би онако арнаутски поступали, да су нека "цивилизвана" господа с њима поступала бар мало, мало - човјечније и праведније.

Но гђе би се и тражило правичности у чељадета, које је уобразио, да је само оно божји син, а сав други свијет - свињска њушка. Ал мисли ти о себи што год хоћеш, тек ја теби кажем, дијете: не знаш ти још ни откале си шупљо. А у тим презеленим годиницама твојим не можеш ни то знати. Но толико бар могло би и само знати: да се од тебе нико неће учити памети, а понајмање ти бити коме путевођ правцедавац.

Па иди ти само својим путем, а ја ћу својим. Па кад нас једном нестане са свијета, биће још свијета, који ће мјерити дела, по - успјесима. Не знам, колико ћеш ти успјети на томе свом путу, ал на овоме путу моме ја већ видим неког успјеха. Маленкост је, ал ипак: већ сад многи Србин, који се до скоро бојажљиво скривао, данас поносно и весело довикује душманима својим: Србин сам - па шта?! А мене су до сад и одвише хвалили, много више но што вриједим,

па немам невоље да се сам хвалим. Так ов'лико морадох рећи чељадету, које ме оптужује, да мој рад "штетно утиче на народ". Да, да: Србији сам - па шта?! Само то хоћу ја од сваког онога, ко је српско млијеко посисао. Па нек само то постигнем цијелим досадањим и одсадањим радом својим, па зар то није доста? И није доста, него много, много, много! Али то "много" могу постићи само многи посленици. Но да сам ту и ја већ нешто привредио - имам сјајних доказа колику та врата. То ми потврђује стотине најласкавнијих писама из народа, које добих од Србаља свих сталеза и свих странака. Па, видиш, то је мени најљепша оцјена и најкомпетентнија критика мог рада у опће, а "Срби у давнини" и "Кратка повјесница Срба" чине само један најзадњи дио досадањег рада мог.

Но, баш изузетно, и за те двије књиге имам ја поуздане залеђине. Па и да одбацам сва похвална писма и све оне јавне оцјене од стране мојих начелних пријатеља, довољно ми је и оно, што рекоше баш начелни противници моји. А баш оно исто "Стражилово" твоје дивно ми је потврдило све ово, због чега ти мене - што но рекли Вршчани - "жвеш". А иста она "Будућност" београдска, која ме прва нападе, сијевала ми је послуже за обадвије те књиге такве славопоје, да их нико умилније не би могао сијевати, па да си га златом плаћао. А исто тако сјајну свједоцбу дадоше ми и "Мале новине". А те страсне напредњаке и љуте либерале ја баш ничим нијесам задужио, него сам им још пуно јада задавао овим истим перцем. Но осим свега тога, баш и швапске новине "Gratzer Tages-Post" ту недавно врло похвално оцјенише моје "Србе у давнини", а десетак дана за тим изађе у истим новинама и посебна расправа, гђе неки Швабо потврди и допуни оно, што ја рекох о балтичко -полапском Српству. (Ово двоје у "Gr. Tag. Post." ја још не читам, али сам поручио у Грац, да ми се набави. То ми је тек неки дан рекао претплатник тих новина, г. Д. Д., ц. и кр. капетан, дакле, човјек од части.) Па код тако сјајних свједоцаба, шта треба да марим ја за једно уображено дерле, које само у "Једној жалосној појави" својој "брилира" са - седамнаест лажи!

*
* *

Ама, кажем ли ти, размазили су ме. Свикао сам на саме похвале, па морда сам за то овако осјетљив, да не могу ћутке да отрпим ни једног господин Станоја. Него, ваља ми се томе привикнути. Јер ако је и првина, неће бити посљедње. Та у нас Србаља упљувано је већ све, од Бога до мрва и црва. Па зар само ја да останем свијетла образа?! А како би ондак свијетлиле оне ситне душице и мушице пљуваре?

Него ја хвалим Бога и срећан сам, што сам жив. И да сам поносит на свако трице, баш бих се поносио, што се у свему Словенству не нађе брчнијех пера против мене, но само једно ђаче недоуче. Вељу, у свему Словенству, јер оне Србождере око "Obzora", "Hrvatske", "Jedinstva" и њихових прирепина не бројим ја ни у коју вјеру, ни у Словене ни у људе. Јер они умачу пераја своја у најљуће ране Србинове и пишу -животињском мржњом. Па њих увјерити може само онај, који зна - немушти језик. Па за то се ја њиховом грдњом само поносим. Али тобом, дијете, тобом се ја не поносим. Не поносим се, црн ми понос био, него се стидим тебе ради и рад образа твога и мога - српског. Стидим се, јер слабо је славно, што се баш у омладини српској нашло чедо, које ће пљунути на оно свето гробље хиљадугодишње - на Српство у давнини. Стидим се и плакао бих од стида, кад бих ти у Бога могао исплакати бољу памет. Јер тешко народу, кад омладина његова још у презеленом добу своје толико оматори да отобољи крила идејног полета омладинског, те немоћно пада у старачко цангризање и ћифтинско мудричење. Тешко народу с таким омладином! Али благо народу српскоме са његовом омладином, јер из њезина јата испале само једно тиче голуждраво, које се устреми, да спасе Српство од - "Лазифева демагогизма".

Да, збиља! Баш за то се он и завргао "Једном жалосном појавом", не би ли како "одбио од српске књиге срамоту" неку. Оно, јес', он и сам вели: да необавјештеном читаоцу, "није вредно ни оповргавати доказе Лазифева; а онај, који буде разумео све, тај ће и сам видети сво ништавило Лазифева доказивања". А кад он и паки "оповргава" то "ништавило", па још и по други пут; онда је то заиста "Једна жалосна појава" у критици српској, коју "сваки лакрдијаш може да крене за собом"! А, ето, госп. Станоје - није "лакрдијаш"! Он је озбиљан критичар, којег никакав "лакрдијаш" не може ни с мјеста "крнути"! А већ неки Лазиф, ка' оно сваки "лакрдијаш", може бити само весео, што чак и један тако озбиљан мудрац по два пут

најозбиљније "оповргава" очигледно "ништавило" Лазићево, које ама ич "није вредно ни оповргавати".

Е, па већ с тога је та "Јадна жалосна појава" за мене зјело - радосна појава.

Те с радошћу остајем ја твој до гроба весели

Сима Лукин Лазић

житељ загрепски, № 20. Куков. ул.

Србине Србаковићу !

Вјеруј Богу невоља је ово, што ја мучим и себе и тебе овом половном робом, код толике нове новцате грађе моје. Јер ово ти је текар половна роба. И она предња исповјест моја и ова "Радосна појава", већ су биле печатане у "Застави" Милетићевој. Ама нијесу допечатане нит су печатане овако, како их ја написах. Него прва бјеше пуна штампарских грјешака, а другу је и само уредништво "Заставе" потшишало и нафризирило на своју руку. Душа ваља, уредништво ми је ту љубав учинило из најпријатељскије намјере. Па хвала њему на бризи и љубави тој, а већ ми остајемо добри пријатељи и од јако. Ал опет оно прво требаше да буде к'о неки исправак погрјешака баш, па већ за то не могоше трпљети - нове погрјешке. А ово друго тиче се искључиво - мог образа. А ту опет ја не трпим ничијег "фризирања". За ту параду имам ја своју особиту "фризуру", па како ја њу удесим - баш онако мора она и да ми стоји.

Елем, за то ја баш морадох да обуставим у "Застави" злосретну ту "Радосну појаву" и да је повучем из подлиска на ово шире поље. А морадох и за то, што "Застава", на жалост ни издалека не допире онамо, гђе су допрли "Срби у давнини". Те како ја немам својих властитих новина, а друге новинаре не шћедох да напаствујем својим бригама - морадох опет да избијем на ово једино ми поље јавне борбе.

А почем ја и она моја исповјест "Згрјешио сам" у блиском сродству са том "Радосном појавом" - ево сам узгред и њу пришабањо, па нек путују заједно. Једно с тога, а друго, да ми се какав господин Станоје не био опет хвалио, да му је неки Лазић одговорио "читавом књигом". Јер овако господин Станоју претиче само друга половина овог књижуљка, па већ то је његова оскоруша - и нек му је на здравље. А прву полутку намијених ја за своју браду, и то је моја оскоруша - па макар ми и пресјела.

Па онда: у друштву се слађе једе. Па можда ће и господин Станоју слађе пасти његова оскоруша, кад види, како се и ја с мојом давим. Па, ако ћеш љуцки, и право је да буде; "једна мени, друга њему". Па тако ми баш подијелисмо к'о браћа...

А, јес', опор је ово залогај. Ал за то и нијесу, ово диње, него баш - "Оскоруше". А некако баш сад му је и надошло доба оскоруша и мушмула.

Него, Србине мој Србаковићу, ти канда и не знаш, шта су то оскоруше и мушмуле? Е, па то су ти оне опоре крушчице јесење, које се не ију, док не сагњију. И ко год их је пријесне ијо, томе су оне засјеле и пресјеле. Па, богме, и мени би горко пресјело, да сам ја ове "Двије оскоруше" бесплатно распоклањао, као што сам испрвице хтио и смјерао. Јер и ако је онај књижуљак моја лична измотација, опет нит сам ја њега украо, нит ми га је ко поклонио, него сам морао у напријед да исплатим готовим новцем све оне вриједне работнике, од овог штампарца и књиговесца, па до тог твога књиговесца и писмоносца поштанског. А вјеруј ти мени, роде мој, и увјерен буди:

"Да сам газда, сву ноћ не бих спав' о,
Све бих ланац по ланац продав'о",
Па бих пис'о ситне књиге за те –
Ал овако, с танком кожом овом,
Баш се не да по адету новом,
Већ по оном старом обичају
Дајем и ја к'о што други дају:

Ту је књига, па каква је да је,
Ал ту стоји и шта књига - стаје.

А ти, љубазниковићу мој, ако не љубиш "Оскоруше", вељу, ако мнијеш, да овај књижуљак не вриједи тога десетака твога, дај ти мени њега врати здрава и читава, а првом поврн-поштом поврнућу и ја теби цио "сексер" твој. Па тако ћемо ми опет живети у љубави србињској и баш нећемо "сексером" тим очи поводити.

Па сад, који си да си, здраво ми буди, Српству на славу, и нек си ми поздрављен.
Загреб, на дан св. Максима исповједника 1895.

Писац.

ЦИП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

93.1 (=861)
ЛАЗИЋ, Сима Лукин
Двије оскоруше / Сима Лукин Лазић;
[предговор Драгољуб Антић]. - Београд:
Пешић и синови, 1997 (Краљево : Рижа).
- 88 стр. ; 20 cm
Тираж 300. - Сима Лукин Лазић –
Обилић изгубљеног боја са германском
школом у изучавању историје: стр. 5-32.
а) Срби - Историографија ИД=56762892

Сима Лукин Лазић: ДВИЈЕ ОСКОРУШЕ, предговор: Драгољуб Антић • издавач: "Пешић и синови" - Београд, Душанова 25 • за издавача: Љубинка Мандарић • уредник: Весна Пешић • коректура: Гого • компјутерска обрада: Милован П. Миловановић • штампа: "Рижа" - Краљево •

тираж: 300.